

Vedecký recenzovaný časopis

SOCIÁLNA A DUCHOVNÁ REVUE

2

VYDAVATELSTVO
PREŠOVSKÉJ
UNIVERZITY

Ročník XIII/2022
ISSN 1338-290X

Sociálna a duchovná revue
vedecký recenzovaný časopis o aktuálnych
sociálnych a duchovných otázkach
– č. 2, ročník XIII/2022 –

OBSAH

Editoriál

<i>Maroš Šip: Príbeh pokračuje...</i>	1
---------------------------------------	---

Štúdie

<i>Tomáš Hangoň: Idea sociálnej spravodlivosti v sociálnej práci</i>	2
<i>Alexander Cap: Rodokmeň Mojžiša a Árona</i> <i>Vyjednávanie s faraónom</i> <i>(Biblicko-exegetický komentár na 2Mjž 6, 14-30)</i>	8
<i>František Hanobík: Rodina, základ spoločnosti</i>	20
<i>Viera Kazimírová – Helena Galdunová – Ľubica Rybárová – Slávka Havrilová:</i> <i>Rodiny z pohľadu rôznych kultúr</i>	33
<i>Miroslav Sabolík: Religiozita a problematika alkoholizmu</i>	42

PRÍBEH POKRAČUJE ...

Vážení čitatelia, milí priatelia Sociálnej a duchovnej revue.

Blíži sa nám koniec kalendárneho roka, roka plného zmien, zmien nielen v oblasti akademickej. Bol schválený nový vysokoškolský zákon, pokračujeme v akreditačnom procese podľa nových štandardov kvality vysokých škôl. Samotné výsledky Akreditačnej agentúry budeme poznať v nastupujúcom roku, a ja verím, že pre vysoké školstvo budú úspešné. Dovolil som si napísať v predchádzajúcej vete „verím“. Áno, verím, že aj v týchto chabých ekonomických podmienkach sa brodia vysoké školy úspešne, pokrívajú, trpia, ale vstúdia z toho víťazne. Verím, že nový minister školstva rozumie súčasnému stavu trpezlivo, jeho aktuálna prezentácia tomu pevne nasvedčuje. Verím, že nepodľahne politickým lobby v neprospech zvereného rezortu. Verím stále v zlepšenie systému tak, ako verím v radostné chvíle plné očakávania „príchodu“ Spasiteľa. Možno som optimista, možno, zle informovaný pesimista. Či už je to tak, či onak, človeku neustále niečo zostáva, a ja sa prikláňam k viere, viere takej, ktorá dáva nádej na lepšiu prítomnosť, na rovnocenné podmienky ku vzdelaniu, prepojenosti kultúr v jej najširších atribútoch.

V našom druhom tohtoročnom čísle nájdete mnohé pozoruhodné štúdie, ktoré vtiahnu čitateľa do autorovej mysle, jeho autonómnej percepcie predmetnej problematiky. Prvou takouto štúdiou je Idea sociálnej spravodlivosti v sociálnej práci od prof. Tomáša Hagoniho. Dočítate sa v nej o bazálnych kritériách uplatňovania občianskeho princípu. V druhom príspevku sa prof. Alexander Cap venuje biblickej téme Mojžiša a Árona, biblicko-exegetickému komentáru na extrahovanú časť 2 knihy Mojžišovej. V treťom príspevku sa prof. František Hanobik pozerá na rodinu optikou základu spoločnosti. Jeho analýza spočíva na akcentovaní role otca a matky. V ďalšom príspevku sa autorky Viera Kazimírová, Helena Galdunová, Ľubica Rybárová a Slávka Havrilová zameriavajú na kultorologický náhľad na rodinu. Posledným príspevkom tejto skladacky je zaujímavá štúdia dr. Miroslava Sabolíka na religiozitu v kontexte pomoci alkoholovej závislosti.

Vážení priatelia, milí čitatelia našej revue, ešte raz Vám ďakujeme za Vašu čitateľskú priazeň. Snažíme sa, aby naša revue oslovovala široké spektrum čitateľov, a myslíme, že sa nám to pomaly aj darí naplňovať.

Želám Vám v mene celej redakčnej rady všetko najlepšie v novom roku, nech sa naplnia nespĺnené prania, nech sme voči sebe o trochu lepší, a mimochodom, oveľa zdravší, ako tomu bolo po ostatné roky.

S úctou a prianím všetkého dobrého ...

*doc. PhDr. Maroš Šip, PhD.
šéfredaktor*

IDEA SOCIÁLNEJ SPRAVODLIVOSTI V SOCIÁLNEJ PRÁCI

Tomáš Hangoni

Abstrakt: Sociálna spravodlivosť je základným fenoménom prerozdelenia sociálnych dávok a sociálnych služieb v demokraticky fungujúcej spoločnosti. Je základným kritériom uplatňovania občianskeho princípu. V centre záujmu príspevku je legislatívna a sociálna spravodlivosť.

Kľúčové slová: sociálna spravodlivosť, legislatívna spravodlivosť, modely sociálnej politiky, sociálna práca

Abstract: Social justice is a fundamental phenomenon of the redistribution of social benefits and social services in a democratically functioning society. It is a basic criterion for the application of the civil principle. The focus of the contribution is legislative and social justice.

Key words: social justice, legislative justice, social policy models, social work

Sociálna spravodlivosť je pojmom, s ktorým manipuluje väčšina populácie, tak laickej ako i odbornej. Avšak v sociálnej politike má presne stanovený význam, ktorý je zároveň kritériom spoločenskej kontroly distribúcie sociálnych služieb a dávok sociálneho zabezpečenia. V sociálnej politike rozoznávame dva druhy spravodlivosti, a to sociálnu a legislatívnu. Sociálna spravodlivosť sa má opierať o princípy kresťanskej spravodlivosti, ktoré principiálne tvoria základ kresťanskej sociálnej práce a sú zdrojom kresťanského učenia v sociálnej práci. Ich zdrojom je Sväté písmo v kontexte biblických odkazov.

a) Sociálna spravodlivosť – súvisí s mierou distribúcie systémov štátnej sociálnej podpory, sociálnej pomoci ako aj sociálneho poistenia medzi občanov štátu. Úzko súvisí s kritériami prerozdelenia nástrojov pomoci, mala by byť odrazom spokojnosti občanov daného štátu. Štát by sa pri koncepcii vyššej dosiahnuteľnej spravodlivosti mal opierať a vychádzať z kresťanských princípov spravodlivosti, eliminovala by sa tým miera nespokojnosti s distribúciou sociálnych dávok ako aj sociálnych služieb.

b) Legislatívna spravodlivosť – táto spravodlivosť súvisí s príslušnými právnymi normami, ktoré upravujú jednotlivé režimy poskytovania rôznych foriem pomoci. Legislatívna spravodlivosť je základnou, od ktorej je závislá aj sociálna spravodlivosť. Veľa krát sú právne normy konštituované tak, že v sebe ponímajú rôzne diskriminačné prvky, znevýhodňujú určité skupiny občanov a podobne.

Ako príklady legislatívnej nespravodlivosti môžeme uviesť niektoré právne normy, dnes už neexistujúce, ale v čase ich účinnosti a platnosti boli diskriminujúce. Napríklad zákon č.1/1990 Zb. o zamestnanosti v znení neskorších predpisov, ktorý vo svojom príslušnom paragrafovom znení znevýhodňoval absolventov Prešovského a Košického kraja, pretože podporu v nezamestnanosti absolventom garantoval len za tých podmienok, ak počas štúdia aspoň 6 mesiacov pracovali a pracovný pomer mali založený na riadnom pracovno-právnom vzťahu, ktorý ukladal povinnosť tak zamestnávateľovi ako aj zamestnancovi odvádzať príspevky do poisťných systémov, okrem iného aj do fondu zamestnanosti. V období, keď bol zákon účinný bola na Slovensku 25 % - ná nezamestnanosť, študenti z východoslovenského kraja tak ostali po skončení štúdia bez finančných prostriedkov. Ak sa nezamestnali, jediná podpora im ostala v poskytnutí dávky sociálnej pomoci. Iná situácia bola v iných regiónoch najmä v Bratislavskom, Trnavskom, Trenčianskom. Nitrianskom kraji, kde bola oveľa nižšia miera nezamestnanosti a teda aj študenti počas štúdia mohli pracovať. Po ukončení štúdia mali nárok na poberanie dávky v nezamestnanosti.

Aj právna norma, ktorá upravovala pomoc núdznym, ktorí sa ocitli bez príjmu, najčastejšie zo straty zamestnania, mala v sebe diskriminačné prvky. Jedná sa o sociálno-demokratický systém pomoci prostredníctvom zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov, ktorý diferencoval občanov podľa toho, ako sa do stavu hmotnej núdze dostali, či vlastným pričinením alebo bez vlastného pričinenia. Občania, ktorí sa do hmotnej núdze dostali z vlastného pričinenia, dostali len 50 % z dávky na ktorú mali nárok. Ako jednu z podmienok predmetný zákon uvádzal aj tú, že ak sa občan ocitne v hmotnej núdzi z dôvodu, že s ním zamestnávateľ rozviaže pracovný pomer pre neuspokojivé pracovné výsledky, bude posudzovaný ako občan, ktorý si hmotnú núdzu privodil sám, a teda dávka sociálnej pomoci sa mu poskytne len v polovičnej výške. A tak sa veľa krát stalo, že zamestnávateľ s pracovníkom rozviazal pracovný pomer pre neuspokojivé pracovné výsledky, avšak nie pre jeho laxný a nezodpovedný prístup k pracovným povinnostiam, ale z dôvodu starnúcej pracovnej sily, nakoľko z titulu fyzického oslabenia, ktoré je súčasťou procesu starnutia nevládal splniť denné normy. Takže v týchto prípadoch sa nejednalo o vlastnú príčinu osobného zlyhania, ale o objektívny proces oslabovania pracovných potenciálov z dôvodu starnutia. A aj napriek tejto skutočnosti bola dávka sociálnej pomoci takýmto občanom poskytovaná len v polovičnej výške.

Súčasná právna norma, ktorá upravuje systémy sociálneho poistenia,¹ ako jednu z nárokovateľných podmienok pre vznik nároku na dávku v nezamest-

¹ Pozri zákon NR SR č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

nanosti požaduje, okrem iného aj to, aby občan, ak chce čerpať v prípade straty zamestnania dávku v nezamestnanosti, bol v evidencii uchádzačov o zamestnanie na príslušnom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny, aj napriek tomu, že všetky povinnosti týkajúce sa poisťného systému splnil. Pričom, ak ako slobodne rozhodujúca sa bytosť ani sa evidovať ako uchádzač o zamestnanie nechce, ale pre účely poberania dávky v nezamestnanosti musí, ináč nemá nárok na jej poskytovanie. Ďalšou kontraproduktivitou je to, ak príslušný úrad začne takémuto evidentovi ponúkať aktívne nástroje trhu práce, o ktoré on nejaví záujem a aj napriek tomu sa ich musí zúčastniť, lebo ak odmietne ponúknutý nástroj, úrad ho zo svojej evidencie vyradí a občanovi zanikne nárok na podporu v nezamestnanosti, to isté sa môže stať, ak mu ponúkne prácu, ktorú odmietne, lebo nemá záujem o ponúknutý druh pracovnej činnosti.

Takéto príklady legislatívnej „spravodlivosti“ nájdeme v každej jednej právnej norme, ktoré upravuje príslušnú formu pomoci občanovi pri riešení jeho sociálnej udalosti.

Sociálna spravodlivosť v kontexte jej kreovania v spoločnosti

Vo svetovom koncepte sociálnej politiky existujú 3 základné jej modely, prostredníctvom ktorých štát poskytuje sociálne služby a rôzne formy sociálneho zabezpečenia občanom, ktorí sa nachádzajú v rôznych sociálnych udalostiach. Zároveň tieto modely plnia aj úlohy určitých kritérií, ku ktorým pristupuje štát, a na základe ktorých koncipuje formy sociálnej pomoci.

V súčasnosti sa jedná o tieto modely sociálnej politiky:

a) liberálny model

b) sociálno-demokratický model

c) konzervatívny model

Zároveň je potrebné podotknúť z historického hľadiska bol ešte aktuálny **zabezpečovací model**, ktorý ešte existuje v socialistických spoločensko-ekonomických formáciách.

Základná charakteristika týchto modelov:

Liberálny model: občan preberá zodpovednosť sám za seba, miera distribúcie dávok a sociálnych služieb je veľmi nízka, štát zasahuje len ako posledná inštančia pomoci a vo veľmi malej miere, dôraz sa kladie na prevenciu predvídateľných a nepredvídateľných sociálnych udalostí a to hlavne povinným poistením a doplnkovým poistením. Pri poskytovaní sociálnych služieb a sociálnych dávok sa striktne dbá na ich adresnosť, to znamená, že sa občanom zisťuje potrebnosť poskytnutia dávky prostredníctvom testovania príjmov spoločne posudzovaných osôb. Typickým príkladom konzervatívneho modelu je systém

poskytovania dávky pomoci v hmotnej núdzi podľa zákona č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi v znení neskorších predpisov,² v ktorom jednotlivé výmery dávok spolu s rôznymi príspevkami nedokážu občana, jeho rodinu udržať v relatívne existenčne prijateľných reláciách. Je to hlavne kvôli preventívnemu faktoru, aby sa z poberateľov dávok pomoci v hmotnej núdzi nestali občania, ktorí zdieľajú dávkové životné štýly. Aby ich nízka výmera dávky reštartovala k vlastnej aktivite pri riešení stavu hmotnej núdze.

Sociálno-demokratický model: pri tomto modeli sa poskytuje väčšia distribúcia dávok a sociálnych služieb občanovi pri vzniku sociálnej udalosti. Na rozdiel od liberálneho modelu realizuje sa plošný systém sociálnej pomoci, znamená to, že adresnosť dávok a služieb nie je prioritná. Štát zasahuje vždy, za každých okolností a patrí medzi prvé a hlavné subjekty sociálnej pomoci. Typickým príkladom sociálno-demokratického modelu je poskytovanie rodinných dávok v rámci systému štátnej sociálnej podpory, napríklad prídavkov na deti, ktoré poberajú všetky oprávnené osoby, ktoré vykazujú osobnú starostlivosť o dieťa, majú spoločný trvalý pobyt s dieťaťom a nie sú závislé od dosahovateľných príjmov oprávnených osôb.

Konzervatívny model: je založený na princípe zásluhovosti, každý, v prípade sociálnej udalosti dostane na jej prekonanie a sanáciu, toľko, koľko vložil do prevencie vzniku takých udalostí, hlavne systémom sociálneho poistenia. Distribúcia dávok a sociálnych služieb je nižšia, štát stavia občana do úlohy aktívneho a zodpovedného za seba, svoj osud a za osudy svojich blízkych (rodiny). Výraznou črtou tohto modelu je vtiahnutie nešťátnych subjektov, cirkvi do systému sociálnej pomoci. Nešťátne subjekty sa podieľajú riešením sociálnych udalostí v pomere 60 – 80 %, štát v minimálnej miere. Príkladom konzervatívneho modelu je systém pomoci nezamestnaným v niektorých krajinách európskej únie. Štát eviduje nezamestnaného na svojom orgáne štátnej správy, následne po evidencii ho hneď distribuuje do niektorého z nešťátnych subjektov, ktoré poskytujú služby zamestnanosti. Na základe úspešnosti týchto nešťátnych subjektov pri implementácii nezamestnaných na trh práce dostávajú od štátu aj výšku príspevku na prevádzku svojho subjektu. Čím viac nezamestnaných zamestnajú, v čo najkratších časových horizontoch, tým viac finančných prostriedkov dostanú od štátu na svoju prevádzku. Štát týmto modelom vytvoril konkurenčný priestor medzi nešťátnymi subjektmi, prostredníctvom ktorého sa uplatňuje pracovná sila na trhu práce. Konzervatívny model sociálnej politiky vychádza predovšetkým z kresťanskej tradície, má svoju

² Blížšie pozri zákon NR SR č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi v znení neskorších predpisov.

dlhoročnú uplatniteľnosť v spoločenskom systéme, kde kresťanské hodnoty sú skutočnými hodnotami človeka a spoločnosti. Takýto systém umravňuje ľudí k spoločenskej zodpovednosti a k spravodlivejšej občianskej spoločnosti. Tento model zdieľajú ekonomicky silné európske krajiny ako Nemecko, Francúzsko, Taliansko a Rakúsko.

Zabezpečovací model: je typický pre postkomunistické režimy a súčasne socialisticko-ekonomické formácie. Charakteristickým znakom tohto modelu je etatizmus (zasahovanie štátu do života občana, jeho rodiny), štátny dirigizmus (štát najlepšie vedel, čo je občanovi prospešné, akým smerom sa má v živote uberať), monopolizmus (štát bol monopolom na všetky súčasti hospodárskeho a spoločenského života, neexistovali neštátne subjekty ani iné subjekty akejkolvek pomoci), paternalizmus (predstavoval otcovskú starostlivosť štátu občana, štát za občana riešil všetky sociálne udalosti, bez ohľadu na občanov názor, potreby a jeho záujmy), centralizmus (rozhodovací proces o osude ľudí prebiehal z centrálnych orgánoch štátnej správy, úradník teritoriálne aj mentálne vzdialený od príslušného regiónu rozhodoval o jeho potrebnosti).

Modely sociálnej politiky vyjadrujú všeobecnú mieru sociálnej spravodlivosti, ktorú spoločnosť právne aj spoločensky uznala a uznáva a poskytovanie týchto opatrení štátu považuje za nevyhnutnú súčasť svojho fungovania.

Sociálna spravodlivosť je spojená aj s profesionalizáciou sociálnej práce, keď rozhodnutia a opatrenia štátu ako aj orgánov samosprávy sú ponechané na kompetentnosť sociálneho pracovníka. Tieto kompetenčné vyjadrenia sa nachádzajú v rôznych dávkových systémoch a v systémoch sociálnych služieb. Ide o takzvané fakultatívne dávky, v ktorých je rozhodovacia právomoc o vecných nárokoch ponechaná na sociálneho pracovníka. Sociálny pracovník je tým kompetentným subjektom sociálnej práce, ktorý rozhodne, či občan je alebo nie je v stave hmotnej núdze, alebo či je ho potrebné integrovať, ak áno, aké integračné nástroje vo vzťahu k občanovi uplatniť, alebo akú sociálnu službu mu poskytnúť na preklopenie sociálnych dôsledkov nepriaznivej sociálnej situácie. Pre dosiahnutie sociálnej spravodlivosti pre realizáciu takýchto foriem sociálnej pomoci občanom je potrebné:

- zachovať vysokú mieru profesionality pri rozhodovaní o nárokoch, ktoré garantuje štát, orgán miestnej samosprávy pri poskytovaní rôznych foriem sociálnej pomoci,
- odosobnenie sa a objektivizácia posúdenia sociálnej potrebnosti a nároku na príslušnú formu pomoci,
- citlivý prístup k posudzovaniu odkázanosti na dávku, resp. sociálnu službu, integrácia empatie do rozhodovacieho procesu,

- zachovať princíp sociálnej participácie, podľa ktorého občania majú právo a aj povinnosť zúčastňovať sa na rozhodovacích procesoch, ktoré ovplyvňujú ich život,
- dôsledne aplikovať príslušné právne normy, ktoré upravujú kompetencie pre sociálnych pracovníkov na rôznych úsekoch sociálnej pomoci.

Sociálna spravodlivosť vyjadruje mieru osobnej spokojnosti s poskytovaním určitých sociálnych miním štátom, smerom k jej občanom. Jej realizácia znamená striktné dodržiavanie princípov sociálnej politiky ako aj základných funkcií, ktoré sociálna politika štátu považuje za nevyhnutné vo vzťahu k fungovaniu spoločnosti. Sociálna spravodlivosť sa realizuje aj v každodennej sociálnej praxi prostredníctvom subjektov sociálnej práce, ktoré sú zastúpené v osobnosti sociálneho pracovníka. Aj z toho dôvodu je potrebné dbať na jeho profesionálnu prípravu v oblasti kompetentnosti prijímať a zaujímať kvalifikované stanoviská a rozhodnutia.

Zoznam bibliografických odkazov

Zákon NR SR č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi v znení neskorších predpisov.

Zákon NR SR č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

prof. PhDr. Tomáš Hangoni, PhD.

Katedra kresťanskej antropológie a sociálnej práce

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove

e-mail: tomas.hangoni@unipo.sk

RODOKMEŇ MOJŽIŠA A ÁRONA VYJEDNÁVANIE S FARAÓNOM (BIBLICKO-EXEGETICKÝ KOMENTÁR NA 2MJŽ 6, 14-30)

Alexander Cap

Abstrakt: Mojžiša povoláva do služby Boh, hoci má rečovú vadu a to do funkcie Jeho hovorcu. Nápomocný mu v tom má byť jeho brat Áron, ktorý sa stáva pravou rukou svojho brata. Rodokmeň, alebo rodostromy sú v Izraelskom národe špecifickým prvkom, ktoré sa v Sv. Písme Starého Zákona veľakrát objavujú. Mojžišov rodokmeň je dôležitý, aby bolo jasné odkiaľ pochádzajú leviti – čiže Bohom ustanovení starozákonní kňazi. Obzvlášť rodokmeň z pokolenia Dávidovho lebo z neho sa má objaviť prislúbený Mesiáš. O to viac sa obáva Mojžiš, či ho bude prostredníctvom svojho brata Árona počúvať pozemský boh Egypta – faraón. Obavy sú na mieste, pretože nevie ako na to zareaguje najvyšší egyptský panovník, ktorý Hospodina nepozná.

Kľúčové slová: Mojžiš, Áron, Izrael, Exodus, Egypt, faraón, rodokmeň

Abstract: God calls Moses to the service of His spokesman despite his speech impediment. His brother Aaron, who becomes his right hand, is supposed to help him in his service. Genealogies, or family trees, are specific elements in the nation of Israel and appear in the Holy Scripture of the Old Testament many times. The Moses' genealogy is important in making clear from where the Levites – the Old Testament priesthood appointed by God – come. Especially the genealogy from the tribe of David because the promised Messiah is to appear from it. Moses worries even more whether the earthly god of Egypt – pharaoh, will, through his brother Aaron, listen to him. The concerns are justified because he does not know how the supreme ruler of Egypt, who does not know God, will react to this.

Key words: Moses, Aaron, Israel, Exodus, Egypt, pharaoh, genealogy

14 καὶ οὗτοι ἀρχηγοὶ οἰκῶν πατριῶν αὐτῶν υἱοὶ Ρουβην πρωτοτόκου Ἰσραὴλ
Ἐνωχ καὶ Φαλλους Ἀσρων καὶ Χαρμι αὕτη ἡ συγγένεια Ρουβην

15 καὶ υἱοὶ Συμεων Ἰεμουήλ καὶ Ἰαμὴν καὶ Ἀωδ καὶ Ἰαχὶν καὶ Σααρ καὶ Σαουλ ὁ
ἐκ τῆς Φοινίσσης αὐταὶ αἱ πατριαὶ τῶν υἱῶν Συμεων

16 καὶ ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Λευὶ κατὰ συγγενείας αὐτῶν Γεδσων Κααθ
καὶ Μεραρι καὶ τὰ ἔτη τῆς ζωῆς Λευὶ ἑκατὸν τριάκοντα ἑπτὰ

17 καὶ οὗτοι υἱοὶ Γεδσων Λοβενὶ καὶ Σεμείοικοι πατριᾶς αὐτῶν

18 καὶ υἱοὶ Κααθ Ἀμβραμ καὶ Ἰσσααρ Χεβρων καὶ Ὀζιηλ καὶ τὰ ἔτη τῆς ζωῆς
Κααθ ἑκατὸν τριάκοντα ἔτη

19 καὶ υἱοὶ Μεραρι Μοολὶ καὶ Ὀμουσι οὗτοι οἱ οἶκοι πατριῶν Λευὶ κατὰ
συγγενείας αὐτῶν

20 καὶ ἔλαβεν Ἀμβραμ τὴν Ἰωχαβεδ θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
ἑαυτῷ εἰς γυναῖκα καὶ ἐγέννησεν αὐτῷ τὸν τε Ἀαρων καὶ Μωυσῆν καὶ Μαρὶαμ
τὴν ἀδελφὴν αὐτῶν τὰ δὲ ἔτη τῆς ζωῆς Ἀμβραμ ἑκατὸν τριάκοντα δύο ἔτη

21 καὶ υἱοὶ Ἰσσαρ Κορε καὶ Ναφεκ καὶ Ζεχρι
 22 καὶ υἱοὶ Ὀζιηλ Ἐλισαφαν καὶ Σετρι
 23 ἔλαβεν δὲ Ααρων τὴν Ἐλισαβεθ θυγατέρα Ἀμμιναδαβ ἀδελφὴν Ναασσων αὐτῷ
 γυναῖκα καὶ ἔτεκεν αὐτῷ τὸν τε Ναδαβ καὶ Ἀβιουδ καὶ Ἐλεαζαρ καὶ Ἰθαμαρ
 24 υἱοὶ δὲ Κορε Ἀσιρ καὶ Ἐλκανα καὶ Ἀβιασαφ αὐταὶ αἱ γενέσεις Κορε
 25 καὶ Ἐλεαζαρ ὁ τοῦ Ααρων ἔλαβεν τῶν θυγατέρων Φουτιηλ αὐτῷ γυναῖκα
 καὶ ἔτεκεν αὐτῷ τὸν Φινεες αὐταὶ αἱ ἀρχαὶ πατριᾶς Λευιτῶν κατὰ γενέσεις
 αὐτῶν
 26 οὗτος Ααρων καὶ Μωυσῆς οἷς εἶπεν αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐξαγαγεῖν τοὺς υἱοὺς
 Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου σὺν δυνάμει αὐτῶν
 27 οὗτοί εἰσιν οἱ διαλεγόμενοι πρὸς Φαραω βασιλέα Αἰγύπτου καὶ ἐξήγαγον
 τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου αὐτὸς Ααρων καὶ Μωυσῆς
 28 ἡ ἡμέρα ἐλάλησεν κύριος Μωυσῇ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ
 29 καὶ ἐλάλησεν κύριος πρὸς Μωυσῆν λέγων ἐγὼ κύριος λάλησον πρὸς Φαραω
 βασιλέα Αἰγύπτου ὅσα ἐγὼ λέγω πρὸς σέ
 30 καὶ εἶπεν Μωυσῆς ἐναντίον κυρίου ἰδοὺ ἐγὼ ἰσχνόφωνός εἰμι καὶ πῶς
 εἰσακούσεταιί μου Φαραω

Toto sú hlavy rodov po ich otcovskej línii. Synovia Rúbéna, Izraelovho prvorodeného: Enóch a Fallús, Asrón a Charmi. Toto je Rúbenovo príbuzenstvo. Simeonovi synovia: Iemúél, Iamin, Aód, Iachin, Saar a Saúl, syn Feničanky. Toto sú otcovské línie Simeonových synov. A toto (sú) Léviho synov podľa ich príbuzenstva: Gedsón, Kaath a Merari. Rokov Léviho života (bolo) stotridsaťsedem. A toto (sú) Gedsónovi synovia: Lobeni a Semei, rody po ich otcovskej línii. Kaathovi synovia: Ambram a Issaar, Chebrón a Oziél. Rokov Kaathovho života (bolo) stotridsať rokov. Merariho synovia: Mooli a Omúsi. Toto (sú) rodiny po Léviho otcovskej línii podľa ich príbuzenstva. Ambram si vzal za ženu Ióchabed, dcéru brata svojho otca a (ona) mu porodila Árona, Mojžiša a ich sestru Mariam. Rokov Ambramovho života bolo stotridsaťdva.

Issaarovi synovia: Kore, Nafešk a Zechri. Oziélovi synovia: Elisafan a Setri. Áron si vzal za ženu Amindabadovu dcéru Elizabeth, Naassónovu sestru, a (ona) mu porodila Nadaba, Abiúda, Eleazara a Ithamara. Koreho synovia: Asir, Elkana, Abiasaf. Toto sú Koreho potomkovia. Áronov syna Eleazar si vzal za ženu (jednu) z Fútielových dcér a (ona) mu porodila Fineesa. Toto sú hlavy levitov po otcovskej línii podľa ich rodín. Toto (sú) Áron a Mojžiš, ktorým Boh povedal, aby vyviedli synov Izraela z krajiny Egypt s ich oddielmi. Toto sú tí, čo sa rozprávali s faraónom, kráľom Egypta a vyviedli synov Izraela z Egypta. To (sú) Áron a Mojžiš. V deň, keď Pán prehovoril k Mojžišovi v krajine Egypt, Pán povedal Mojžišovi: „Ja (som) Pán. Povedz faraónovi, kráľovi Egypta, (všetko),

čo ti hovorím.“ Ale Mojžiš povedal Pánovi: „Hľa, ja mám slabý hlas – akože by ma poslúchol faraón?“

14 И ѿ старѣйшыны домѡвъ Ѡтѣцствъ нѣхъ: сынове рѡкѣма, первенца и ѿ лева, ѡнѡхъ и фаллѡсѣ, аѡрѡнѣ и хармѣ: сѣ плѣма рѡкѣмова.

15 сынове же сѹмешнѡвы: іемѣиъ н іаміинъ, н лѡдъ н ахінъ, н салръ н
сашлъ, ѱже ѿ фїнісіины: сіа рожде^нїа сынѡвъ сѹмешнѡвыхъ.

16 Н ѿ ѿа нменѧ сынѡвъ левїиныхъ по родствѡмъ нхъ: гнрѡнъ, кааѧ н мерарї: лѣтъ же житїѧ левїина стѡ тридцать седмь.

17 СѢНЪ ЖЕ СЫНОВЕ ГИРѢШНИ: ЛОВЕНІ Н СЕМЕЙ: ДОМОВЕ РОЖДЕНІА НЪХЪ.

18 СЫНОВЕ ЖЕ КААДОВЫ: АМВРА́МЪ И ИСА́АРЪ, ХЕВРО́НЪ И ОЗІ́ИЪ: ЛЕ́ВЪ ЖЕ
ЖИТІА КААДОВА СТО ТРИДЕСЯТЬ ТРИ.

19 СЫНОВЕ ЖЕ МЕРѦРІНЫ: МООЛІ Н ѠМЪІ: СІН ДОМОВЕ РОЖДЕНІА ЛЕВІИНА ПО
СРОДСТВѢМЪ НХЪ.

20 И поа́мвѣрѣмъ ѿхлѣвѣдѣ, аще́рь бра́та ѡтца́ своегѡ, себѣ́ въ женѣ́,
и роди́мъ сѣмѣ́ аарѡна́ и мѡѡсѣ́а и ма́ріамъ се́гнѣ́ ѿ хъ: лѣ́тъ же жи́тїа
амвѣ́рѣмѡва сѣ́мѣ́а тѣ́хъ де́сѣ́тъ лѣ́тъ.

21 **ГЫНОВЕ** **ЖЕ** **ἸΣΑΑΪΩΒΥ:** **ΚΟΡÈ** **Ἡ** **ΝΑΦΕΚΖ** **Ἡ** **ΖΕΧΡῒ.**

22 Сынове же Ѡзїнашвы: мїсаназ н Ѡмїсафанз н сегрі.

23 По́я же а́арѡнъ ѡсѡбѣѹ, дщѣрь а́мїнада́вовъ, се́стръ наасѡ́новъ, себѣ въ
женѹ, ѡ родѣ ѡмѹ на́дѡва ѡ а́вїѹда, ѡ ѡлеа́зѡра ѡ і́дама́ра.

24 СЫНОВЕ ЖЕ КОРЕВВЫ: АСНЪЗ НЪ СКАНА НЪ АВІАСЪРЪ: ЕІА РОЖДЕНІА КОРЕВЪА.

25 Н҃ ѿмлазѣрхъ, сынѣхъ мларѡновѣхъ, поѡмъ дщѣремъ флѡтїиловыхъ себѣ възженѡ,
н҃ родѣмъ ѿмѡмъ фїнееса: ѿдѣ старѣйшинствѣ о҃чествѣ левїтска по рождествѡмъ
н҃ихъ.

26 СѢИ АР҃ШНХ Н МѠ҃ЩЕИ, НМЖЕ РЕЧЕ Б҃ГХ НЗВЕСТН СЫНЫ И҃НѢВЫ НЗ' ЗЕМЛН
 Ѣ҃Г҃УПЕТСКІА СЗ СІЛОЮ Н҃ХЗ.

27 СѢНЪ СѢТЬ, НѢЖЕ ГЛАГОЛѢША КЪ ФАРАОНЪ ЦАРЮ ЕГѢПЕТСКОМУ, ЕЖЕ НЗВѢСТНЪ
СЫНЫ ИИСУСЫ ШЪ ЗЕМЛѢ ЕГѢПЕТСКИА: СЕИ ААРОНЪ И МОУСЕЙ,

28 ВЪ ОНѢЖЕ ДЕНЬ ГЛА ГЛАВЪ КЪ МѢСѢЦУ ВЪ ЗЕМЛѢ ЕГІПЕТСКОЙ.

29Н¹ рече гдѣ кз мѡвїею гл҃а: ѿз гдѣ: глаголю кз фараѡнѣ царю егѣпетскомѣ,
ѣлика ѿз гл҃ю кз тебе.

30 Ἡ ρечѣ μωϋσεϋ πρὲδ γὰρ εἰς, ἃς χυδογλάεινς ἔειπεν, ἡ κἀκω πολεῖσθαι τὴν
μενὲ φαραώνη;

Вот начальники поколений их: сыны Рувима, первенца Израилева: Ханох и Фаллу, Хепрон и Харми: это семейства Рувимовы. Сыны Симеона: Иемуил и Иамин, и Огад, и Иахин, и Цохар, и Саул, сын Хананеянки: это семейства Симеона. Вот имена сынов Левия о родах их: Гирсон, и Кааф,

и Мерари. А лет жизни Левия было сто тридцать семь. Сыны Гирсона: Ливни а Шимеи с семействами их. Сыны Каафовы: Амрам и Ицгар, и Хеврон, и Изиил. А лет жизни Каафа было сто тридцать три года. Сыны Мерари: Махли и Муши. Это семейства Левия по родам их. Амрам взял Иохаведу, тетку свою, себе и жену; и она родила ему Арона, и Моисея (и Мариам, сестру их). А лет жизни Амрама было сто тридцать семь.

Сыны Ицгаровы: Корей, и Нефег, и Зихри. Сыны Узииловы: Мисаил, и Елцафан, и Сифри. Аарон взял себе в жену Елисавету, дочь Аминадава, сестру Наасона; и она родила ему Надава а Авиуда, Елеазара и Ифамара. Сыны Корей: Асир, Елкана и Авиасаф: это семейства Кореевы. Елеазар, сын Аарона, взял себе в жену одну из дочерей, Футииловых; и она родила ему Финееса. Вот начальники поколений левитских по семействам их. Аарон и Моисей, это – те, которым сказал Господь: выведите сынов Израилевых из земли Египетской по ополчениям их. Они-то говорили фараону, царю Египетскому, чтобы вывести сынов Израилевых из Египта; это – Моисей и Аарон. Итак в то время, когда Господь говорил Моисею в земле Египетской. Господь сказал Моисею, говоря: Я Господь! Скажи фараону, царю Египетскому, все, что Я говорю тебе. Моисей же сказал пред Господом: вот, я несловесен: как же послушает меня фараон?

Toto sú predstavitelia ich otcovských domov. Synovia Rúbena, Izraelovho prvorodeného: Henoch a Pallú, Checrón a Karmí. Toto sú rody Rúbena. Synovia Simeona: Jemuel, Jamín, Ohad, Jachím, Cochar a Šaúl, syn Kanaánčanky.

אֱלֹהִים רָאשֵׁי בֵּית־אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹאֵל חֲצֹרֹן וְכֹרֵמִי אֱלֹהִים מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן ת. 614
וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמְיָאל וְיִמִּין וְאֶהֱרָ וְכִזְבִּן וְצַחֵר וְשָׂאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית אֱלֹהִים מִשְׁפַּחַת שִׁמְעוֹן ת. 615
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־לֵוִי לְתַלְדֹתָם גֵּרְשֹׁן וְקָהֵת וּמֵרָרִי וְשִׁנִּי חֲנִי לֵוִי שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה ת. 616
בְּנֵי גֵרְשֹׁן לְבִנֵי יִשְׁמָעִי לְמִשְׁפַּחָתָם ת. 617
וּבְנֵי קָהֵת עֶמְרָם וְיֵצְהָר וְחִבְרֹן וְעִזִּיאֵל וְשִׁנִּי חֲנִי קָהֵת שְׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה ת. 618
וּבְנֵי מֵרָרִי מִחֵלִי וּמוֹשִׁי אֱלֹהִים מִשְׁפַּחַת לֵוִי לְתַלְדֹתָם ת. 619
וַיּוֹכְבֵד דָּחִתוּ לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־אֶהֱרָן וְאֶת־מֹשֶׁה וְשִׁנִּי חֲנִי עֶמְרָם שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה ת. 620
וּבְנֵי יֵצְהָר קָרַח וְנֹפֶגַד וְזִכְרִי ת. 621
וּבְנֵי עִזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאַלְצָפָן וְסֹתָרִי ת. 622
שִׁבְעָה בְּתַעֲמִינְדָב אֲחֹת נַחֲשֹׁן לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־נָדָב וְאֶת־אֲבִיהֶוא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר ת. 623
וּבְנֵי קָרַח אֲסִיר וְאַלְכָנָה וְאֲבִי־אֶסָף אֱלֹהִים מִשְׁפַּחַת הַקָּרָחִי ת. 624
הָרֶן לְקַח־לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאל לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־פִּינְחָס אֱלֹהִים רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם ת. 625
הוּא אֶהֱרָן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צַבְאָתָם ת. 626
הֵם הַמְּדַבְּרִים אֶל־פְּרַעְהַ מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הוּא מֹשֶׁה וְאֶהֱרָן ת. 627
וַיְהִי בְיוֹם דִּבַּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם ה' ת. 628
יְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דִּבַּר אֶל־פְּרַעְהַ מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אָנִי דִּבַּר אֵלָיְךָ ת. 629
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֶרְל שְׁפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פְּרַעְהַ ה' ת. 630

Toto sú rody Simeona. A toto sú mená synov Léviho podľa ich pokolení: Geršón, Kehat a Merarí. Rokov Léviho života bolo stotridsaťsedem rokov. Synovia Geršóma: Livní a Šimeí podľa ich rodov. Synovia Kehata: Amram, Jic-har, Chevrón a Uzziel. Rokov Kehatovho života bolo stotridsaťtri. Synovia Merariho: Machlí a Muší. Toto sú Léviho rody podľa ich pokolení. Amram si vzal za ženu Jocheved, svoju tetu a (ona) mu porodila Árona a Mojžiša. Rokov Amramovho života bolo stotridsaťsedem.

Synovia Jic-hara: Korach, Nefeg a Zichrí. Synovia Uzziela: Míšael, Elcaban a Sitrí. Áron si vzal za ženu Amminadavovu, dcéru Eliševu, Nachšónovu sestru a (ona) mu porodila Nadava, Abihúa, Eleazara a Ítamara. Synovia Koracha: Assír, Elkana a Abiasaf. Toto sú korachové rody. Áronov syn Eleazar si vzal ženu (jednu) z Putielových dcér a (ona) mu porodila Pinchasa. Toto sú predstavitelia otcovských (domov) Léviocov podľa ich rodov. Toto sú Áron a Mojžiš, ktorým PÁN povedal: „Vyvedte synov Izraela z egyptskej krajiny podľa ich oddielov.“ (To) oni hovorili s faraónom, egyptským kráľom, že (treba) vyvieť synov Izraela z Egypta, (práve) ten Mojžiš a Áron. A hľa, v deň, keď PÁN hovoril s Mojžišom v egyptskej krajine, PÁN prehovoril k Mojžišovi hovoriac: „Ja som PÁN. Povedz faraónovi, egyptskému kráľovi, všetko, čo ti hovorím!“ Ale Mojžiš povedal pred PÁNOM: „Keďže som (muž) neobratných perí, ako ma môže vypočuť faraón?“

A toto jsou hlavy jejich otcovských domů: synové Reuvena, prvorozeného Jisraele: Chanoch a Falu, Checron a Karmi, to jsou rody Reuvenovy. A Šimonovi synové: Jemuel, Jamin, Ohad, Jachin, Cochar a Šaul, syn té Kenaánky, to jsou rody Šimonovy. A toto jsou jména Léviho synů v jejich pokoleních: Geršom, Kehat a Merari, a roků života Léviho bylo sto třicet sedm let. Synové Geršonovi: Livní a Šimí po jejich rodinách. A synové Kehatovi: Amram, Jicehar, Chevron a Uzziel, a roků života Kehatova bylo sto třicet tři let. Synové Merariho: Machli a Muší, to jsou rody Levitů v jejich pokoleních.

A Amram si vzal za manželku svou tetu Jocheved a ona mu porodila Aharona a Mošeho, a roků života Amramova bylo sto třicet sedm let. Synové Jiceharovi: Korach, Nefeg a Zichri. Synové Uzielovi: Míšael, Elcaban a Sitri. A Aharon si vzal za manželku Eliševu, dceru Aminadava, sestru Nachšónovu, a ta mu porodila Nadava, Vihu, Elázara a Itamara. A synové Korachovi: Asir, Elkana a Avisaf, to jsou rodiny Korachovy. A Elázar, syn Aharonův si vzal za manželku jednu z Putielových dcer, a ta mu porodila Pinchase, to jsou hlavy otců Levitů po jejich rodinách. A to jsou Aharon a Moše, jimž Hospodin řekl, vyvedte po zástupech syny Jisraele ze země Micrajim! A to jsou oni, mluvící k faraonovi, králi Micrajim, to jsou Moše a Aharon. A stalo se to, když Hospodin mluvil k Mošemu v zemi Micrajim. Hospodin mluvil k Mošemu říkáje: „Jáj

sem Hospodin! Povez faraonovi, králi Micrajim, vše, co ti říkám!“ A Moše před tváří Hospodina říkal: „Jsem muž neobřezaných rtů, jak mi faraon poskytně sluchu?“

6, 13-30. Rodokmene uvedené vo v. 14-25 sa obmedzujú iba na Rúbena, Simeona a Léviho, Jakubových prvých troch synov. Autor nechcel podať úplný rodokmeň a chcel poukázať iba na rodovú líniu vedúcu k Mojžišovi a Áronovi. Potom rýchlo prechádza na Rúbena a Simeona, aby sa dostal ku kňazskému rodu (MacDonald 2017).

6, 14. 1Mjž 46, 9 4Mjž 26, 5; 1Krn 5, 1. V Písme sa udáva rodostrom mužov vtedy, keď začínajú verejne vystupovať. Mojžiš a Áron teraz začínajú svoje veľké poslanie. Izraeliti majú vedieť, že títo dvaja mužovia zaujímajú význačné miesto v rodine izraelského národa. Rodostrom je skrátenejší, neúplný.

Rabínsky komentár: Toto sú predstavitelia. Zoznam mien, ktorý nasleduje, uvádza genealogické rady prvých troch Jakubových synov, Rúbena, Simeona a Léviho. Komentátori hľadali dôvod, prečo sú spomedzi dvanástich praotcov uvedení len **predstavitelia** týchto troch kmeňov. Raši si myslí, že v Tóre bolo potrebné uviesť pôvod Mojžiša a Árona od Léviho až po oboch bratov, preto sa začalo s opisom ich pôvodu v tom poradí, v akom sa praotcovia narodili, t. j. od Rúbena (Raši. In: Herczeg 2003, s. 61). Raši uvádza aj inú mienku, ktorú videl v zbierke Pesikta Rabbati. Tá vysvetľuje, prečo je tu potomstvo Rúbena a Simeona spomenuté spolu s Léviho potomstvom. Jakub totiž na smrteľnej posteli obom synom prísne vyčítal (1Mjž 49, 3-7), preto Písmo osobitne uvádza ich potomstvo na tomto mieste, aby ukázalo, že napriek všetkému sú význační (Raši. In: Herczeg 2003, 62).

Patristický komentár: Blaž. Augustín (Ипонский 2010) o kňazskom rodokmeni hovorí toto: „Niet pochýb o tajomnosti tohto miesta, kde Písmo chce poukázať na pôvod Mojžiša, pretože jeho aktivita sa už začala a má svoj počiatok od prvorodeného Jakuba, a to Rubéna a následne Simeona a Léviho. Ďalej prichádza iba k Mojžišovi, ktorý bol z Léviho pokolenia. Spomína sa medzi počtom 75 ľudí, s ktorými prišiel Izrael do Egypta (1, 1-5). Veď Hospodin chcel, aby kňazským nebolo prvé alebo druhé, ale tretie pokolenie, t. j. pokolenie Léviho.“

6, 16. **Merari.** Toto meno má egyptský pôvod, tak ako aj Putiél a Pinchás (v. 25) a aj Mojžiš sám. **Lévi žil stotridsaťsedem rokov.** Pozri vv. 18.20. V SZ sa obyčajne venuje pozornosť dĺžke života osoby len vtedy, ak žila viac ako 100 rokov.

Geršón

Patristický komentár: V tradícii rukopisov sú rozdielnosti o mene prvého syna. Origenes upozorňuje, že väčšina kópií má verziu **Gedsón** namiesto Gerson, ktorú však on považuje za exaktnú. Ďalej poukazuje na fakt, že omyly medzi dalet a reš sú veľmi časté. Podľa neho totiž Léviho prvorodený má to isté

meno ako Mojžišov (2, 22). Meno totiž bolo dané podľa toho, že boli narodení v cudzej zemi, kde boli len dočasne. Origenes sa hrá s koreňom slove *gér*. Tiež nás informuje, že tieto veci sa naučil priamo od Židov (Origenes, Com. Iob. 6, 41, 2122-212-213: SC 157, 290-292).

Rokov Léviho života bolo stotridsaťsedem

Rabínsky komentár: Komentátori hľadali odpoveď na otázku, prečo sa v tejto časti Tóry spomínajú **roky života** len pri Léviho mene, ale pri Rúbenovi a Simeonovi nie. Raši odpovedá, že tieto roky pomáhajú stanoviť dĺžku otroctva, ktoré sa nezačalo, kým žil niektorý z Jakubových synov. Je napísané, že najskôr zomrel Jozef a **všetci jeho bratia** (1, 6) a až potom zavládol **nad Egyptom nový kráľ** (1, 8), ktorý zotročil Izraelitov. Lévi žil podľa tradície (Seder Olam Rabba 3) spomedzi bratov najdlhšie (Raši. In: Herczeg 2003, s. 62).

6, 18. Targum pseudo Jonatan hovorí o Kehatovi, že bol zbožný, preto žil tak dlho a videl ešte aj svojho vnuka Pinchasa. V Targume ho identifikujú ako Eliáša (Ипонский 2010).

Rokov Kehatovho života bolo stotridsať

Rabínsky komentár: Dĺžka Kehatovho života nie je v Tóre uvedená bezdôvodne. Abrahámovi totiž Boh povedal, že jeho potomstvo budú utláčať štyristo rokov (1Mjž 15, 13) a na základe v. 18 vieme, že tieto roky sa nevzťahujú len na čas pobytu v Egypte, ale začínajú sa počítať už od narodenia Izáka. Kehat bol totiž jedným z tých, čo prišli do Egypta. Keď spočítame roky jeho života (**stotridsaťtri**) s rokmi Amramovho života (137) a s rokmi Mojžišovho života po exodus (80), ešte stále to nie je štyristo rokov. Okrem toho treba brať do úvahy, že obdobie života u synov a otcov sa prekrývalo (Raši. In: Herczeg 2003, s. 62-63).

6, 20. **Jochabed** – Jahve je sláva, slávny. V rodostrome je Áron na prvom mieste, je starší ako Mojžiš. Ale neskôršie sa uvádza vždy prv Mojžiš a len potom Áron.

Amrám... Áron a Mojžiš. Existujú skutočnosti, ktoré nasvedčujú tomu, že Amrám a Jochebed neboli priami rodičia Árona a Mojžiša, ale ich predkovia. Kohát, Amrámov otec (v. 18), sa narodil predtým, ako Jakub odišiel do Egypta (1Njž 12, 40-41). Keďže v čase exodu mal Mojžiš 80 rokov (7,7), musel sa narodiť aspoň 350 rokov po Kohátovi, ktorý tak nemohol byť Mojžišov starý otec (v. 18). Preto Amrám nemohol byť Mojžišov otec a hebrejské sloveso „porodiť“ má v tomto prípade prenesený význam, t. j. že Amrám s Jochebed sú predkami Mojžiša. Podobne treba rozumieť 1Mjž 10. **Jochebed**. Zdá sa, že toto meno znamená „Hospodin je slávny“. Ak je to tak, potvrdzuje sa tým, že meno Jahve (tu je skrátene na Jó-) bolo známe predtým, ako sa narodil Mojžiš. **Áron a Mojžiš**. Áron je ako prvorodený (7,7) na zozname v oficiálnej genealogii prvý.

Rodokmeň obsahuje nie iba osoby, ktoré predstavujú líniu poslušnej viery, t. j. legítimnu líniu Áron – Eleazar – Pinchas, ale aj tých, ktorí predstavujú sklamanie a vzburu: Korachovci (4Mjž 16), Nádab a Abihu (3Mjž 10, 1). To je dôkazom toho, že tradícia chce zdôrazniť význam Levitov a Mojžišovho rodu, ale nerobí to umelým skrášľovaním osôb či zamlčováním ich previnení. O vernosť a čistotu viery je treba viesť zápas nie iba navonok, ale aj vnútri Božieho ľudu.

Rodokmeň Levitov prináša veľa problémov. Rozlišujeme Levitov (hebrejsky – bené lévi), kde biblický text počíta s existenciou určitého rodu a jeho príslušníkov. Leviti (hebrejsky – levijím) – dôraz sa kladie na ich poslanie v bohoslužobnom živote. Na rozdiel od poexilných levitov, pomocníkov kňazov, leviti sú kňazi všetkých tried vrátane veľkňaza. Leviti v izraelskom pokolení nedostávajú v zaslúbenej zemi zvláštny podiel. To nás núti zamyslieť sa nad ich pôvodom a zaradením v izraelskom spoločenstve. Dohady sú rôzne a nedá sa z nich urobiť jednoznačný záver. Vyplýva z nich však, že v levitoch máme vidieť skôr zväzok duchovný než pokrvný. Samotné meno Lévi nasvedčuje, že má cudzí pôvod. Porovnávajú ho s minojským označením pre kňaza „laviu“ (Albright) (*Výklady ke Starému zákonu I. Zákon*. Praha 1991).

Si vzal za ženu

Rabínsky komentár: Iba tri razy uvádza Tóra v dlhom zozname predkov aj manželky (6.20.23.25). Chce tak ukázať, že potomstvo týchto dôležitých ľudí nemalo len vznešených praotcov, ale aj pramatky. *Amram si vzal za ženu Jocheved*, Léviho dcéru. *Áron si vzal za ženu... Eliševu* (v. 23) z kráľovského kmeňa Júdu, sestru Nachšóna, jedného z najväznejších kmeňových vodcov. Z Árona a Eliševy (Alžbety) vzišlo židovské kňazstvo. Eleazar, ktorého syn Pinchas sa ako jediný stal kňazom pre vlastné zásluhy (4Mjž 25, 13), *si vzal za ženu... z Putielových dcér* (v. 25), pričom učenci spájajú Putiélovo meno s Jozefom a Jetrom (Scherman a kol., 2004, 322-323; porov. Ramban).

Jocheved, svoju tetu

Rabínsky komentár: Raši v zhode s Targumom Onkelos uvádza, že **Jocheved** bola sestrou Amramovho otca. Bola to Léviho dcéra a Kehatova sestra (Raši. In: Herczeg 2003, s. 63). Slovo **teta** totiž v Písme zvyčajne označuje manželku otcovho brata (3Mjž 18, 14), no v tomto prípade nemôže mať tento význam, pretože Jocheved sa vyššie (2, 1) uvádza ako Léviho dcéra (Mizrachi. In: Herczeg 2003, s. 63).

6, 24. Synovia Koracha: Assír, Elkana a Abiasaf

Patristický komentár: Origenes poukazuje na etymológiu mien Koreho synov (LXX). Asir podľa neho znamená „poučenie“ Elkana „Božie vlastníctvo“ a Abiasaf „zhromaždenie otca“. (Origenes. Com. Matt. 14, 1: GBS 40, 274-275; In: epist. Rom. 10, 7: PG 12, 1262A).

6, 25. **Patristický komentár:** Euzébius z Emesy zdôrazňuje, že genealógia

v. 14-25 má za cieľ zvýrazniť osoby Mojžiša a Árona. Ich charakteristikou je, že vyjednávali s faraónom. Takýmto spôsobom si zaslúžili vládnuť ako prví, predtým ako príde sudca, kráľ alebo veľkňaz (Euzébius z Emesy. In: Exodum ST 201, 91-92).

6, 26. **Zoradený.** Hebrejský výraz môže znamenať, že Izrael má slúžiť ako Hospodinova armáda (tiež v 7, 4; 12, 17.41.51) (*Študijná Biblia* 2015).

Áron a Mojžiš

Rabínsky komentár: Niekedy Tóra uvádza ako prvého z bratov Mojžiša a Áron nasleduje po ňom, inokedy je to naopak. Prehodené poradie slov v spojeniach, ktoré sa opakujú, nemôže byť nikdy náhodné a žiada si vysvetlenie. Ako učí Raši a staršia tradícia, v tomto v. vyjadruje obrátené poradie rovnocennosť oboch bratov (Raši. In: Herczeg 2003, s. 64. Mechilta 12, 1. In: Herczeg 2003, s. 64; PiesRb 4), hoci samotné Písmo svedčí o Mojžišovej neprekonateľnej veľkosti (5Mjž 34, 10-12). Jedným z možných dôvodov, prečo je Áron postavený na roveň Mojžišovi, podľa rabína Feinsteina je, že bez jeho účasti by Mojžiš neuspel, ale tiež preto, že maximálne rozvinul svoj potenciál, práve tak ako Mojžiš. V Božích očiach sa totiž úspech meria podľa toho, do akej miery človek naplní svoje osobné poslanie (Feinstein: In: Scherman a kol., 2004, s. 323).

6, 28. **Rabínsky komentár:** Tento v. je neúplný a podľa Rašiho má byť spojený s nasledujúcim veršom (Raši. In: Herczeg 2003, s. 65).

6, 30. **Patristický komentár:** Blaž. Augustín (Ипонский 2010) hovorí o slabom hlase Mojžiša toto: „Mojžiš sa vyhovára na svoj slabý (neohybný jazyk) hlas, keď nemôže osloviť veľké množstvo ľudí a dokonca ani jedného človeka. Možno, že kráľovská pýcha mu nedovolila zblízka sa mu prihovoriť.“

Zoznam bibliografických odkazov

- AUGUSTÍN, S., 2005. *Boží štát*. II. zväzok. Trnava. ISBN 80-7162-571-X.
- BÁNDY, J., 2002. *Úvod do exegézy Starej zmluvy*. Bratislava. ISBN 80-223-1693-8.
- BÁNDY, J., 2003. *Teológia Starej Zmluvy*. Bratislava. ISBN 80-223-1793-4.
- BÁNDY, J., 2003. *Úvod do Starej zmluvy*. Bratislava. ISBN 80-223-1885-X.
- BÁNDY, J., 2006. *Dejiny Izraela*. Bratislava. ISBN 80-223-2139-7.
- BARDTKE, H., 1988. *Příběhy ze starověké Palestíny. Tradice archeologie dějin*. Vyšehrad.
- BAUMANN, G., 2012. *Bible*. Praha. ISBN 978-80-247-3912-0.
- BENEŠ, J., 2019. *Dvanáctka. Uvedení do Malých proroků*. Praha. ISBN 978-80-7255-422-5.
- BENEŠ, J., 2017. *Jozue. Svatá slova v knize Jozue*. Praha. ISBN 978-80-7172-702-6.
- BENEŠ, J., 2015. *Knihy o Bohu soudci. Teologie knihy Daniel*. Praha. ISBN 978-80-7172-762-0.
- BENEŠ, J., 2012. *Směrnice a řády. Zákonník v Páté knize Mojžišově*. Praha. ISBN 978-80-7172-874-0.
- BER, V., 2009. *Vyprávění a právo v knize Exodus*. Jihlava. ISSN 978-80-86498-35-5.
- BIBLIA. 1990. Vydala Slovenská evanjelická cirkev a. v. v ČSSR. ISBN 0-564-03222-0.
- Библия – Книги Священного Писания Ветхаго Завета на церковнославянском языке. 1993. Москва.

- Библия – Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. В русском переводе. Издание Московской патриархии. 1956. Москва.
- Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков. Ветхий Завет II. Книга Бытия 12-50. 2004. Герменевтика. ISBN 5-901 494-03-2.
- Библейские комментарии отцов Церкви и других авторов I – VIII веков, Ветхий Завет III. Книги Исход, Левит, Числа, Второзаконие. Герменевтика 2010. ISBN 978-5-901494-15-8.
- BIČ, M., 1986. *Ze světa Starého zákona I*. Praha.
- CAP, A., 2019. *Izagogika do Starého Zákona I*. Prešov. ISBN 978-80-555-2211-1.
- CAP, A., 2018. *Úvod do Starého Zákona II*. Prešov. ISBN 978-80-555-2077-3.
- CAP, A., 2018. *Biblická prahistória. (Biblicko-exegetický komentár na 1. – 11. kapitolu knihy Genezis)*. Prešov ISBN 978-80-555-1982-1.
- ČAPEK, F., 2018. *Archéologie, dějiny a utváření identity starověkého Izraele*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7601-082-6.
- DAHLER, E., 1993. *Jeruzalém v dějinách spásy*. Kostelní Vydří. ISBN 80-85-527-28-6.
- DOUGLAS, J., 1996. *Nový biblický slovník*. Praha. ISBN 80-85495-65-1.
- DOUKHAN, J., 1996. *Túžba zeme. Štúdia prorockej knihy Daniel*. Martin. ISBN 80-88719-59-3.
- DUKA, D., 1992. *Úvod do Pisma Svatého Starého Zákona*. Praha. ISBN 80-901252-5-5.
- ДРОЗДОВ, Ф., 1867. *Толкование на Книгу Бытия*. Москва.
- DUBINOVÁ, T., 2008. *Ženy v Bibli, ženy dnes*. Praha. ISBN 978-80-86889-69-6.
- ЕГОРОВ, Г., 2004. *Священное Писание Ветхого Завета*. Москва.
- ЕГОРОВ, Г., 2016. *Священное Писание Ветхого Завета*. Москва. ISBN 978-5-7429-1053-4.
- Exodus, Komentáre k Starému zákonu*. 3. Zväzok. 2013. Trnava. ISBN 978-80-7141-766-8.
- FINKELSTEIN, I. a N. SILBERMAN, 2007. *Objevení Bible. Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7021-869-3.
- Genezis*. 2008. Trnava. ISBN 978-80-7141-626-5.
- GENEZIS – Starý zákon, překlad s výkladem*. 1968. Praha.
- HANUŠ, J. a J. VYBÍRAL, 2009. *Příběhy povolání a obrácení v biblických textech*. Brno. ISBN 978-80-7325-177-2.
- HELLER, J a M. PRUDKÝ, 2007. *Obtížné oddíly knih Mojžišových*. 2. vydání. Kostelní Vydří. ISBN 978-80-7195-186-5.
- JANČOVIČ, J., 2002. „Nech je svetlo!“ – Úvod a exegéza vybraných statí Pentateuchu. Bratislava.
- JOHNSON, P., 1995. *Dějiny židovského národa*. Rozmluvy. ISBN 80-85336-31-6.
- KAŠNÝ, J., 2017. *Právo v hebrejské Bibli*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-910-0.
- KELLER, W., 2018. *A Biblia má predsa pravdu. Historická pravda podložená vedeckými dôkazmi*. Bratislava. ISBN 978-80-8172-036-9.
- KITTEL, R., 1937. *Biblia Hebraica*. Stuttgart.
- KUBÁČ, V., 2016. *Člověk před Boží tváří*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-754-0.
- KUZMIŠIN, P., 2018. *Bohovia starých Slovanov*. Bratislava. ISBN 978-80-8100-434-6.
- KÜNG, H., 2016. *Židovství*. Brno. ISBN 978-80-7485-110-0.
- LACH, S., 1962. *Księga Rodzaju. T. 1.-II. Poznań*.
- LEMANSKI, J., 2013. *Księga Rodzaju. T. 1. č. 2. Czenstochowa*. ISBN 978-83-7797-205-2.
- LEMANSKI, J., 2009. *Nowy komentarz Biblijny. Stary Testament. Księga Wyjścia, T. III. Czes-tochowa*. ISBN 978-83-7424-448-0.
- LINDEN, N., 2015. *Povída se... podle Tóry*. Benešov. ISBN 978-80-88060-01-7.
- LINDEN, N., 2018. *Povída se... o soudcích a králích*. Praha. ISBN 978-80-88060-14-7.
- ЛЮПУХИН, А., 1904-1907. *Толковая Библия. Т. 1-3*. Петербург.

- MACDONALD, W., 2017. *Biblický komentár ke Starému zákonu*. Brno. ISBN 978-80-906732-0-5.
- MIKLIK, J., 1936. *Biblická archeologie*. Praha.
- МЕНЬ, А., 2000. *Исагозика – Ветхий Завет*. Москва. ISBN 5-88869-032-5.
- МЕНЬ, А., 2002. *Как читать Библию I-II*. Калининград. ISBN 5-88869-029-5.
- MOONEY, F., 2008. *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří. ISBN 978-80-7192-991-8.
- MUCHOVÁ, L., 2019. *Bible pro ty, kdo už nejsou děti*. Praha. ISBN 978-80-7553-555-9.
- NANDRASKY, K., 1994. *Dejiny biblického Izraela*. Bratislava.
- NANDRASKY, K., 1980. *Úvod do Starej a Novej zmluvy*. Bratislava.
- NANDRASKY, K., 1976. *Teológia Starej zmluvy*. Bratislava.
- NANDRASKY, K., 1961. *Dejiny Izraela*. Modra.
- NOVOTNÝ, A., 1956. *Biblický slovník*. Praha.
- Pentateuch. Päť kníh Mojžišových s komentármi Jeruzalemskej Biblie*. 2004. Trnava. ISBN 80-7141-447-6.
- PETER, M., 1959. *Wyklad Pisma Swietego Starego Testamentu*. Poznań.
- Pět svátečních svitků. Živá díla minulosti*. 1958. Praha.
- Sváté Písmo*. 1996. Trnava. ISBN 80-7162-152-8.
- ПРАВОСЛАВНАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ Т. 1. 2000. Москва. ISBN 5-89572-006-4.
- PRUDKÝ, M., 2018. *Genesis I. 1, 1 – 6, 8*. Praha. ISBN 978-80-7545-047-0.
- Průvodce životem. I. Mojžišova (Genesis)*. 1998. Praha. ISBN 80-7130-059-4.
- ПУШКАРЬ, В., 2004. *Священнаябиблейская история*. Санкт-Петербург. ISBN 5-7444-1167-4.
- RAHLFS, A., 1935. *SEPTUAGINTA –LXX*. Stuttgart. ISBN 3438051214.
- RENDTORFF, R., 2015. *Hebrejská bible a dějiny*. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-541-6.
- СНИГИРЕВ, Р., 2007. *Библейская археология*. Москва. ISBN 978-5-7789-0200-X.
- SCHULTZ, S., 1989. *Starý Zákon mluví*. Praha.
- STRUPPE, U. a W. KIRSCHSCHLAGER, 2000. *Úvod do Starého a Nového zákona. Jak porozumět Bibli*. Vyšehrad. ISBN 80-7021-334-5.
- Sváté písmo Starého a Nového zákona*. 1996. Trnava. ISBN 80-7162-152-8.
- ŠALING, S. a kol., 2003. *Velký slovník cudzích slov*. Bratislava. ISBN 80-89123-02-3.
- Študiijná Biblia*. 2015. Banská Bystrica. ISBN 978-80-8156-052-1.
- ЩЕДРОВИЦКИЙ, Д., 2003. *Введение в Ветхий Завет*. Москва. ISBN 5-901599-15-2.
- ТЕОДОРИТ, К., 1855. *Толкование на книгу Бытия*. Москва.
- The Orthodox study Bible, 2008 by Athanasius of Orthodox Theology*. USA. ISBN 978-0-7180-0359-3.
- TYDLITÁTOVÁ, V., 2010. *Symbolika hradeb a bran v hebrejské bibli*. Praha. ISBN 978-80-7387-305-9.
- ВАСИЛИАДИС, Н., 2003. *Библия и археология*. Св.- Троицкая Сергиева Лавра.
- ВЕНИАМИН, П., 2004. *Священная библиейская история, ч. 1-2*. Санкт-Петербург. ISBN 5-7444-1167-4.
- VESELÝ, J., 2001. *Mariánska zjavení z hlediska hermetismu*. Praha. ISBN 978-80-7439-036-4.
- Výklady ke Starému zákonu I. Zákon*. 1991. Praha. ISBN 80-7017-408-0.
- WALTON, J., 2017. *Ztracený svět 1. Kapitoly První knihy Mojžišovy v kontextu evolučních a kreacionistických teorií. Starověká kosmologie a diskuze o vzniku světa. Pro poctivější četbu Bible*. Praha. ISBN 978-80-7255-396-9.
- WESTERMANN, C., 1972. *Tisíc let a jeden den*. Praha.
- CHIOLERIO, M., 1997. *Blaze tomu, kdo slyší tato slova. První setkání se Starým zákonem*. Paulínky. ISBN 80-86025-10-1.

ZAMAROVSKÝ, V., 2018. *Veľké príbehy Staroveku. Gilgameš. Sinuhet. Aeneas*. Bratislava. ISBN 978-80-8046-894-1.

ZIOLKOWSKI, Z., 2001. *Nejtěžší stránky Bible*. Kostelní Vydří. ISBN 80-7192-450-4.

prof. ThDr. Alexander Cap, CSc.

Katedra biblických náuk

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove

e-mail: alexander.cap@unipo.sk

RODINA, ZÁKLAD SPOLOČNOSTI

František Hanobík

Abstrakt: Tradičná rodina s nástupom modernej spoločnosti slabne a postupne sa rozpadá. Jej miesto nahradila rodina moderná, od tradičnej zásadným spôsobom odlišná. Štandardom rodinného súžitia sa stáva malá, takzvaná nukleárna rodina, tvorená rodičmi a nedospelými deťmi. Viacgeneračné súžitie je síce naďalej možné, ale v praxi pomerne neľahké. Pôvodná súdržnosť rodiny takto upadá. Vytráca sa sebestačnosť rodiny a v nových pomeroch je rodina nútená obstarávať si naplnenie svojich potrieb na trhu, čo jej dospelých členov, niekedy aj deti núti vyhľadávať námezdný pracovný vzťah. Čiastočnú oporu v tomto ohľade neúspešných rodín vytvára štát verejných sociálnych služieb, skrátene označované ako sociálny štát. Rodina sa týmto samozrejme stáva menej autonómna voči zásahom štátu do pôvodne výhradne svojej sféry. Ani rodinné putá už nie sú tak silné ako boli skôr. Rodina už nie je univerzálna záruka ochraňujúca pred biedou, zaistením bezpečnosti a pomoci svojim členom v staršom veku, chorobe a v priebehu nepriaznivých životných udalostí.

Kľúčové slová: rodina, výchova v rodine, problémy v rodine, rozvod

Abstract: With the advent of modern society, the traditional family weakens and gradually disintegrates. Its position was replaced by a modern family, fundamentally different from the traditional one. The standard of family coexistence is a small, so-called nuclear family, consisting of parents and minor children. Although multigenerational coexistence is still possible, it is relatively difficult in practice. This is how the original cohesion of the family declines. The self-sufficiency of the family is disappearing, and in the new conditions the family is forced to obtain the fulfillment of its needs on the market, which forces its adult members, sometimes even children, to look for a salaried employment relationship. Partial support for (in this regard) unsuccessful families is created by the state of public social services, abbreviated as the welfare state. Of course, the family thus becomes less autonomous against the state's interventions in its originally exclusive sphere. Even family ties are no longer as strong as they were before. The family is no longer a universal guarantee of protection against poverty, ensuring safety, and helping its members in old age, illness, and in the course of adverse life events.

Key words: family, education in the family, problems in the family, divorce

Úvod

Napriek úvahám o globálnej kríze rodiny, o skorom zániku rodiny ako sociálnej inštitúcie a iným pesimistickým prognózam o budúcnosti rodiny, je rodina aj v súčasnosti najvýznamnejšou inštitúciou podieľajúcou sa nielen na biologickej reprodukcii človeka, ale tiež na jeho reprodukcii ako bytosti sociálnej, kultúrnej, spirituálnej a predovšetkým mravnej. Rodina sa podieľa na odovzdávaní poznania predchádzajúcich generácií novým členom prostredníctvom nenásilného sociálneho učenia, založeného na bežnej interakcii členov rodinného spoločenstva.

Súčasná kultúra kladie vysoké nároky na rodinu. Rodina pre mladých aj dospelých by mala byť miestom priateľskej komunikácie, keď napriek enormnému nárastu komunikačných sietí jednotlivci aj skupiny často trpia izoláciou. Mala by byť miestom osobnej solidarity, lebo verejná solidarita nie je vždy schopná naplniť očakávania. Mala by byť oázou pokoja... v tomto nepokojnom svete ...

Zdravá a harmonická rodina

Základom rodiny je manželstvo, ktoré predstavuje vzájomný vzťah muža a ženy. Pre rodinu je najdôležitejšia stabilita manželského vzťahu, teda jeho trvácnosť a práve takáto harmonická rodina môže vytvoriť najvhodnejšie podmienky pre zdravý duševný a telesný vývin detí. Úplná harmonická rodina – matka, otec, deti – je najstabilnejšie spoločenstvo, ktoré vie najlepšie odolávať negatívnym vplyvom zvnútra (z rodiny) i zvonka (zo spoločnosti) a eliminovať ich. V takej rodine aj kríza sa stáva príležitosťou na objavenie nových, lepších vzťahov každého ku každému.

Svojou univerzálnosťou vytvára kontinuitu od súčasnosti k budúcnosti, bohatstvom svojich vzťahov a citovým zázemím poskytuje optimálne prostredie pre všetkých svojich členov. Vo všetkých svojich formách a podobách, ktoré sú v jednotlivých krajinách s rôznymi sociálnymi, kultúrnymi či politickými systémami odlišné, je harmonická rodina hlavným činiteľom udržateľného sociálneho rozvoja.

Komunikácia je základná zložka medziludských vzťahov. Schopnosť komunikovať je získaná, človek sa ju postupne učí v interakcii so svojím prostredím. Základné zručnosti komunikácie človek získava v rodine. V nej si človek osvojuje reč nielen ako takú, ale aj spôsob komunikácie, výraz, obsah, komunikačný štýl a formy verbálneho správania sa. V tesnej vzájomnej závislosti jedinec v priebehu svojho vývinu nadobúda primárne sociálne návyky, osvojuje si základné kultúrne vzorce správania, učí sa kontaktu s okolitým spoločenským prostredím. Prvé dotyky s primárnym sociálnym prostredím a prvotne nadobudnuté sociálne skúsenosti poznamenávajú človeka aj v dospelosti a vplietajú sa do celej šírky jeho ďalších nadobudnutých sociálnych zručností, prebratých kultúrnych vzorov a aj do jeho komunikačných schém. Pri dobrej komunikácii si členovia rodiny navzájom rozumejú a to je základný predpoklad dobrých vzťahov v rodine a vzájomného porozumenia. V takej rodine je komunikačná výmena informácií jasná a adresná, vládne tu príjemná atmosféra, dieťa sa v nej cíti dobre a bezpečne a nehľadá uspokojenie mimo rodiny (Žatková. In: Lenczová 2001).

Rodinná komunikácia na jednej strane odráža intímne, súkromné spolunažívanie jednotlivých členov, ale zároveň sa v nej premietajú aj zážitky a aktivity

zo širšieho spoločenského a pracovného prostredia, v ktorom sa pohybujú. Nositeľmi týchto podnetov bývajú práve rodičia vzhľadom na širšie sociálne kontakty. Dobré komunikovať s deťmi je nesmierne dôležitou výchovnou príležitosťou. To znamená naučiť ich základné pravidlá dobrej komunikácie, umeniu riešiť problémy a pritom dosiahnuť viac ako dôležitý výsledok. Deti, ktoré vedia komunikovať, majú väčšie úspechy v škole, majú menej ťažkostí nadväzovať priateľstvá a sú istejšie. Rozprávať sa s deťmi znamená spoločne s nimi hľadať čo treba robiť, aby sa našlo riešenie problému alebo aby sa zlepšila doterajšia situácia. Takto sa deti tvorivo zúčastňujú na budovaní rodinnej harmónie a uvedomujú si, že sú prospešní celku. Ak rodičia prijímú myšlienku dieťaťa, preverujú ju spolu s ním, analyzujú možné riešenia, dieťa v nich nachádza zmysel priateľstva i spoluviny, čo mu pomáha riešiť životné problémy (Ferrero a Pacucciová 2007).

Ak všetky formy komunikácie sú iba pokusy naprávať, moralizovať, posudzovať, kritizovať, rozkazovať, vyhrážať sa a karhať, nedozvieme sa nič. Sú aj takí rodičia, čo každý problém riešia pomocou sarkazmu, ironie alebo kriku. V tomto prípade si ich deti jednoducho myslia, že stratili kontrolu a považujú ich za smiešnych a patetických. Rodiny plné konfliktov a nedorozumení nepriaznivo ovplyvňujú proces citového a sociálneho dozrievania dieťaťa. Deti potom hľadajú náhradné osoby, ktorým by sa mohli vyrozprávať.

V rodine sa často komunikuje aj neverbálnym spôsobom. Je to prirodzené, pretože malé dieťa najskôr komunikuje neverbálne, až potom verbálne. Dospelí ľudia kladú väčší dôraz na slovný prejav, menej si uvedomujú neverbálny kanál komunikácie. Neverbálny prejav je však spontánnejší, jednoznačnejší, viac ovplyvnený emóciami, menej kontrolovaný a kontrolovateľný, a preto i pravdivejší. Rodič si málokedy uvedomuje pôsobenie svojho neverbálneho prejavu na dieťa. Deti viac veria neverbálnej komunikácii, častejšie sa ňou riadia a vedia vycítiť predstieranie. Rodič by sa preto častejšie mal zamýšľať nad tým, ako reaguje, uvažovať o tom, čo prežíva, čo sa v ňom deje a ako to ovplyvňuje jeho každodenný vzťah k jeho dieťaťu, k rodine. Druhou stránkou problému je, že rodičia si málo uvedomujú význam neverbálneho prejavu svojho dieťaťa. Len zriedkavo si nájdú čas na spoločný rozhovor tvárou v tvár. Práve vtedy však dokážu lepšie rozlíšiť neverbálne signály, ktoré dieťa vysielá, a tak mu lepšie porozumieť (Lenczová 2001).

Veľmi dôležitá je i komunikácia srdcom, čiže empatická komunikácia. Za opravdivú rodinnú komunikáciu možno označiť tú, keď sa hovoriaci rešpektujú, keď si dôverujú a milujú sa. Rodičia musia hľadať deťom do očí, aby im aj takýmto spôsobom vyjadrili pozornosť a záujem. Najefektívnejším vkladom rodičov do ozdravenia rodinného ovzdušia a komunikácie je teda prejavenie

skutočného záujmu o to, čo dieťa hovorí a vzbudenie záujmu dieťaťa o to, čo hovoríme my. Netreba zabúdať, že deti veľmi citlivo reagujú v každom veku na prejavy správania sa a komunikáciu svojich rodičov. Deti sú praktickým a vždy veľmi citlivým barometrom aktuálnej sociálnej atmosféry (Ferrero a Pa-cucciová 2007).

Komunikácia patrí teda k jedným z najdôležitejších úloh rodičov, lebo v rozhovore sa problémy nielen riešia, ale sa im aj predchádza. Čas investovaný do našich detí nikdy nie je strateným časom. Určite sa nám mnohonásobne vrátia v podobe šťastných detí a krásnych rodinných vzťahov založených na dôvere a porozumení (Žatková. In: Lenczová 2001).

Vzťah medzi manželmi (partnermi) je základom, na ktorom stoja ostatné vzťahy v rodine. Vzťah partnerskej dvojice výrazne ovplyvňuje celkovú atmosféru v rodine a je zároveň pre deti vzorom partnerského i rodičovského správania. Rodičia štýlom svojho partnerského správania prispievajú k tomu, aby si deti postupne utvárali také svoje vlastné partnerské vzťahy, ktoré budú zdrojom radosti predovšetkým pre ne samotné, ale aj pre všetkých blízkych, ktorí žijú v blízkom sociálnom okolí. Rodina je totiž z tohto hľadiska najmenšia spoločenská jednotka, v ktorej si väčšina ľudí vytvára svoje prvé a spravidla najdôležitejšie citové a sociálne vzťahy (Lenczová 2008).

Vzťah rodič a dieťa: je to rodičovský vzťah, ktorý vytvára rodinu. Najmä v detstve je značne nerovnocenný, je poznačený potrebou starostlivosti zo strany dieťaťa a zodpovednosťou o zdravý telesný a duševný vývin dieťaťa zo strany rodiča. Postupne závislosť dieťaťa na rodičovi slabne. Kvalita vzťahu rodičov k dieťaťu je pritom pre vývin jeho osobnosti jedným z najdôležitejších vplyvov. Nedostatok rodičovskej lásky, ľahostajnosť a zanedbávanie, prejavy agresivity voči dieťaťu, prípadne nerozhodný, protichodný postoj k nemu sa odrážajú vo viacerých patologických javoch vo vývine osobnosti dieťaťa.

Súrodenecké vzťahy: ich charakter a kvalita v značnej miere závisia od počtu detí v rodine, vekového rozdielu, pohlavia i vzájomného poradia jednotlivých detí. Súrodenecké vzťahy sú významné nielen preto, že v interakcii s druhými deťmi v rámci rodiny sa dieťa učí sociálnym zručnostiam, schopnosti vyjednávať, obhájiť svoje záujmy i robiť kompromisy, ale získava tiež spätnú väzbu dôležitú pre formovanie sebapoznávania najmä v období poklesu autority dospelých v prospech rovesníkov. Dôležité je, aby starí rodičia a rodičia dieťaťa ťahali za jeden povraz. Niekedy je to ťažké, pokiaľ ide o názory na tresty a odmeny. Ak smerujú rodičia a starí rodičia k rovnakým výchovným cieľom, je žiaduce si spoločne vyjasniť podmienky, za ktorých je možné stanovené ciele dosiahnuť.

Problematický vzťah

Harmonické manželstvo je základom dobrých vzťahov a dokonca jedným z najdôležitejších predpokladov, aby dieťa, až raz dospeje, bolo v manželstve šťastné, a aby bolo dobrou matkou a dobrým otcom (Potočárová 2003). Rodičia, ktorí nenachádzajú uspokojenie svojich citových potrieb vo vzájomnom vzťahu, hľadajú náhradu vo vzťahu k svojmu dieťaťu, stávajú sa od neho nezdravo závislí a pripútávajú ho neprírodným putom, z ktorého sa dieťa nemôže uvoľniť bez pocitu, že rodičovi ukrivdilo a stratilo jeho lásku. Takým spôsobom veľa matiek závislých na svojich synoch a otcovia závislí na svojich dcérach, vytvárajú neprekonateľnú prekážku v osamostatnení sa dospievajúcich detí, bránia im v uzatvorení manželstva a nepriaznivo zasahujú do manželských vzťahov, ak ich deti uzatvoria manželstvo (Lenczová 2008). Kľúčový význam pre psychický i sociálny rozvoj osobnosti dieťaťa má v rodinnom prostredí starostlivosť o citový vzťah najmä zo strany matky. Avšak tento základný vzťah musí byť doplnený a vyvážený aj vzťahom otca, súrodencov a širšími konšteláciami rodinných vzťahov.

Každý človek potrebuje mať istotu, že má jedno miesto v živote, ktoré mu poskytuje zázemie, kde zažije bezpečie, ale i nájde pomoc v kritických situáciách. Žiaľ, táto základná ľudská potreba nebýva vždy naplnená. Tieto hodnoty rodinnej atmosféry neposkytnú rodiny s rozvrátenými vzťahmi, alebo kde sa vyskytnú rôzne formy násillia, kde deťom chýbajú nevyhnutné podmienky pre normálny a zdravý rozvoj. Bohatý citový vzťah najmä medzi matkou a dieťaťom, ale aj inými členmi rodiny, stabilita týchto väzieb, vzor a rola týchto osôb do značnej miery rozhodujú o emocionálnej vyrovnanosti človeka v dospelosti (Potočárová 2003).

Súčasný trend vývoja pôrodnosti charakterizuje komplexnú zmenu v demografickom správaní obyvateľov Slovenska. Pokles pôrodnosti sa spája s výrazným oslabením nukleárnej rodiny, teda základného jadra spoločenského života, ktoré tvoria muž a žena v trvalom manželskom zväzku a ich deti. Túto skutočnosť potvrdzuje aj nízky počet uzatvorených sobášov, zvýšená rozvodovosť, narastajúci počet detí narodených mimo manželstva. Zarážajúca je rýchlosť, s akou dochádza k poklesu pôrodnosti hlboko pod hranicu zachovania jednoduchej reprodukcie a k ohrozeniu nukleárnej rodiny, jednej zo základných spoločenských inštitúcií. Príčinou takéhoto vývoja sú hlboké zmeny v hodnotovom systéme a zmeny noriem a postojov, ktoré sa týkajú osobných vzťahov, pôrodnosti a rodiny. Odborníci tvrdia, že tak, ako pokročil modernizačný proces, dôraz na prežitie a ekonomický úspech je nahrádzaný dôrazom na kvalitu života. Dochádza k zmene od materialistických hodnôt, ktorými

sú ekonomická istota a fyzická bezpečnosť k postmaterialistickým hodnotám, teda sebauvyjadrenie a kvalita života. Celková transformácia spoločnosti je u nás sprevádzaná znížením životnej úrovne početných skupín obyvateľstva, medzi ktoré patria i mladé rodiny, zlou bytovou situáciou a nepriaznivými hodnotami viacerých ďalších sociálno-ekonomických ukazovateľov. V dôsledku takéhoto súčasného vývoja dochádza k oslabovaniu sociálnych väzieb a spoločne uznávaných hodnôt, v spoločnosti sa oslabuje sociálny kapitál, klesá dôvera voči spoločenským inštitúciám a oslabuje sa spoločenský poriadok (Matulník et al., 2002).

Na základe mnohých štúdií a analýz môžeme povedať, že trvalý heterosexuálny manželský zväzok má výrazné prednosti pred ostatnými formami spolužitia z pohľadu dospelých i detí. Život v kohabitácii je sprevádzaný častým domácom násilím. Oveľa častejšie sú bité nevydaté a rozvedené ženy ich partnermi, než vydaté ženy ich manželmi. Nevydaté ženy sú mnoho ráz častejšie než vydaté napádané i inými osobami, ako sú ich intímni partneri. Deti, o ktoré sa stará niekto iný než ich dvaja biologickí rodičia, sú oveľa častejšie vystavené riziku zlého zaobchádzania, než deti v rodine založenej na trvalom manželskom zväzku. Ľudia, ktorí žijú v rodine založenej na trvalom manželskom zväzku, sú zdravší, šťastnejší a dosahujú väčšie uspokojenie v sexuálnom živote ako ľudia, ktorí sa rozvádajú alebo žijú v kohabitácii (Potočárová 2003).

Druhým negatívnym faktorom ohrozujúcim rodinu je rozvod, v dôsledku ktorého vznikajú neúplné rodiny. Banalizácia rozvodu ako spoločenského javu v dôsledku frekvencie či znásobovania niekedy vytvára ilúziu, že ide o normálny úkaz. Príčinami rozvodu sú: rozdielnosť pováh, názorov, záujmov, nevera, alkoholizmus, menšia ekonomická závislosť ženy od muža, značné stúpanie „nárokov na život“, pohyblivosť osôb vďaka možnostiam rýchlych a všestranných komunikácií, túžba „žiť inakšie“. Rizikovou skupinou manželstiev je aj tá, kde tehotenstvo partnerky je jediným alebo hlavným dôvodom vstupu do manželstva. Častokrát falošné normatívy a sociálny tlak donútia určitú časť populácie vstúpiť i do vopred neperspektívneho manželstva, i keď dnes sa status nikdy nevydatých žien a neožených mužov nechápe už v takom dehonestujúcom význame ako kedysi. Ďalším fenoménom, ktorý rozbíja manželstvo je alkoholizmus, ktorému čoraz viac podliehajú i ženy. Nezamestnanosť a s ňou spojená dlhodobá migrácia jedného z manželov v zahraničí tiež neguje základnú funkciu rodiny. V dôsledku rozvodu pribúdajú deti a adolescenti, ktorí sa musia adaptovať na osobitosti disociovej rodiny. A práve deti nesú narušenie citových vzťahov v rodine ťažko. Pri rozvrate rodiny sú pre deti najhoršie citové zážitky a stresy z konfliktov medzi rodičmi. V ich duši zostáva obraz jedného z rodičov hrubo skreslený, čo ich bude zaťažovať v ich ďalších vzťahoch a kom-

plikovať im život. Preto sa u týchto ľudí stretávame s výhradami k osobnosti rodiča a neschopnosťou vytvoriť si silné citové puto k partnerovi (Berč a Palková 2007).

Dopad rozvodu na deti závisí samozrejme od viacerých faktorov, medzi ktoré patria: vek a pohlavie detí, vzťahy detí a rodičov, intenzita konfliktov medzi rodičmi, postoje starých rodičov a iných príbuzných.

Rozvod rodičov je zvyčajne pre deti príčinou značných citových problémov a zvyšuje riziko vzniku vážnych duševných chorôb. Tieto riziká vzniku duševných problémov sa po rozvode nestrácajú. U detí pretrvávajú vyššie riziko vzniku depresí, čo sa môže neskôr prejavíť následkom zhoršených vzťahov v škole, vlastných manželských problémov alebo ekonomických problémov. Vysoká miera rozdrobenosti rodiny súvisí s vyšším rizikom spáchania samovrážd v dôsledku zúfalstva a pocitu osamelosti. Prirodzenou reakciou detí na rozvod rodičov je aj žiaľ, smútok, ale aj panický strach z opustenia aj druhým rodičom. V čase rozvodu častokrát deti prežívajú hnev. Niektoré ho neukážu navonok – akoby boli utlmené. Z nevyjadreného hnevu sa potom rodí veľa psychologických problémov. Na základe týchto skutočností môžeme povedať, že manželstvo a rodina to nie je osobná záležitosť samotných manželov, ale je to aj niečo, čo má obrovský dopad na rodinu a spoločnosť.

Manželstvo a rodina sú protikladom roztriešteného a rozdeleného sveta. Život nám neponúka veľa stálych a trvalých väzieb okrem tých, ktoré si človek vybuduje prostredníctvom manželstva a svojich detí. Preto aj rozpad jednotlivých rodín ešte neznamená rozpad inštitúcie rodiny ako takej. Práve naopak, v dnešnom modernom svete nadobúda ešte väčší význam (Matulník et al., 2002).

Skúsenosti ukazujú, že deti vyrastajúce vo výhradnej starostlivosti matiek môžu trpieť neistotou z hľadiska sexuálnej role, obmedzením schopnosti vytvárať intímne vzťahy, úzkosťou, nedostatočným sebaovládaním, nízkou mierou sebaúcty, alebo nízkym sebahodnotením. K problémom v intímnych vzťahoch podstatným spôsobom prispieva nadmerná závislosť na matke. Dievčatá vo výhradnej starostlivosti matky prosperujú najmenej do doby adolescencie zreteľne lepšie než chlapci a to doma, v škole i medzi vrstovníkmi. Vážnejšie problémy majú pri životných stretnutiach s mužmi, prežívajú viac pocity neistoty, obavy a podozrievania. Dobré vzťahy s inými mužmi – brat, dedko, strýko, učiteľ môžu túto optiku pozmeniť a posilniť dôveru. Chlapci sú viac zraniteľní, je tu väčšia pravdepodobnosť, že budú nešťastní, depresívni a utiahnutí do seba. Horšie vychádzajú s rodičmi, učiteľmi a vrstovníkmi. Ťažšie sa dostanú do rozporu so zákonom, v dôsledku čoho dochádza k nárastu kriminality, drogovej závislosti, k rôznym formám krádeží a iných násilných deliktov. Majú väčšie

problémy so sústredením a pri práci v škole sa menej snažia. Cítia sa a jednáajú menej mužsky (Levická 2004).

Bačíková (in: Matulník et al., 2002) hovorí, že mladíci, ktorí vyrástli bez otca, majú na svedomí takmer dve tretiny znásilnení, tvoria jednu tretinu mladistvých vrahov a to isté percento odsúdených na dlhoročné väzenie. Poukazuje na to, že závislosť kriminality od rodinných pomerov je oveľa silnejšia ako od majetkových pomerov. Deti vyrastajúce bez otca majú väčšiu šancu nedokončiť školu, stať sa závislými od drog a byť pohlavne zneužívané.

Úloha otca je pri výchove detí dôležitá. Otec predstavuje pre deti autoritu. Rovnako chlapci, tak i dievčatá hľadajú v otcovi určitého ochrancu, poradcu, ale i vzor. Oslabenie funkcie otca je príčinou predčasného problémového vzťahu medzi otcom a dieťaťom, čo neumožňuje potrebné dozretie dieťaťa.

Súdna prax len výnimočne pri rozvode zveruje dieťa do starostlivosti otca. Vek mužov sa v posledných desaťročiach skracuje a náhle úmrtia oveľa častejšie postihujú mužov v strednom veku ako ženy, v dôsledku čoho pribudlo vdov s neplnoletými deťmi. Muži sú častejšie z pracovných dôvodov dlhodobo mimo rodiny a častejšie ju opúšťajú aj z iných dôvodov. Aj napriek týmto skutočnostiam nie sú prípady osamelých otcov nereálne (Ferrero 1998). Väčšina otcov, ktorí žiadajú o zverenie detí majú so svojimi deťmi silné citové putá, ktoré si veľmi cenia. Starostlivosť o deti je pre nich spôsob, ako udržať intenzitu týchto vzťahov. Títo otcovia berú svoju zodpovednosť v starostlivosti o deti vážne a sú presvedčení, že deťom vytvoria dobrý domov. Chlapci žijúci po rozvode s otcom nemajú problémy, ktoré sú charakteristické pre chlapcov žijúcich s matkami. Na druhej strane dievčatá žijúci po rozvode, či z iného dôvodu s otcom, majú viac problémov než dievčatá žijúce s matkami. Z toho vyplýva, že pohlavie dieťaťa je faktorom, ktorý by mal mať významnú váhu v rozhodovaní o porozvodovej starostlivosti. Samozrejme, mal by byť stále len jedným z faktorov, ktoré treba zvážiť pri hľadaní najlepšieho riešenia (Levická 2004).

Otec, aby bol dobrým otcom, musí mať sebadôveru, sebaúctu a v otcovstve musí nájsť sebauplatnenie. Keď má pôsobiť ako vzor pre rodinu, musí spĺňať určité kritériá. Jedným z najdôležitejších je, aby mal charakter. Otec hrá kľúčovú úlohu pri výchove mužskosti svojho syna. Syn sa usiluje otca napodobniť, súťažiť s ním, prekonať ho. Prirodzene, že nielen v jeho fyzických vlastnostiach, ale aj jeho sociálnych vlastnostiach muža.

Otec hrá rovnako dôležitú úlohu aj pri dcére. Ženy, ktoré nežili v úzkom priateľskom vzťahu so svojím otcom sa v dospelosti necítia v spoločnosti mužov pohodlne a v mnohom im nerozumejú. Musí prejavíť sympatiu k jej ženskému správaniu, musí chápať, že jej patria isté ženské výhody. Matka, ako dárkyňa života, má vďaka tehotenstvu, pôrodu a neustálej starostlivosti o dieťa vždy ci-

tovo bližší vzťah s dieťaťom. To však nevylučuje možnosť vytvorenia blízkeho vzťahu otec – dieťa. Od otca sa očakáva, že vie rázne, jednoznačne, ale pokojne zaujať stanovisko, prejavíť rozhodné slovo, uplatniť zdravú autoritu. Vie rozriešiť problém, nájsť odpoveď, hľadať nekompromisne pravdu a prijať prijateľné riešenie, ktoré rešpektuje názory iných, čím vzbudzuje úctu a zodpovednosť (Potočárová 2003).

Na základe týchto skutočností môžeme povedať, že rola otca i matky je pri výchove detí a v rodine ako takej nezastupiteľná. Je potrebné zdôrazniť význam úplnej rodiny, ktorú tvoria otec, matka i deti, pretože takáto rodina by mala poskytovať bezpečné zázemie nielen pre dospelých, ale najviac pre deti a len takáto rodina tvorí základný pilier zdravej spoločnosti.

Rodina a spoločnosť

Rodina udržuje spoločnosť, nakoľko umožňuje život nasledujúcim generáciám. Rodina má takisto výsadu formovania slobodných a zodpovedných občanov, čím upevňuje demokraciu. Ako základná jednotka spoločnosti rodina zabezpečuje pokračovanie civilizácie a kultúry. Zodpovedá za základné úlohy v starostlivosti o všetkých, najmä o tých najslabších a najbezbrannejších. Nakoľko má rodina v súčasnosti veľký význam, štát aj spoločnosť by mali mať záujem o jej prosperitu a ochranu.

Štát rodinu nezakladá, vzniká slobodným rozhodnutím žien a mužov, z ich prirodzenej potreby lásku dávať a lásku prijímať. Pre vzácne efekty rodiny, spoločenské (príchod detí) a individuálne (usporiadaný život mužov a žien) ju však štát morálne, kultúrne a ekonomicky podporuje. Štát je povinný rešpektovať jej relatívnu autonómiu a vytvárať rodinám rámcové životné podmienky. Význam rodiny potvrdzuje i zákonmi, ktorými stanovuje základné pravidlá hry vo vzťahoch v rodinách, v právach a zodpovednostiach členov rodín. Stabilita rodín z hľadiska detí je podstatná podmienka pre rozvoj detí, preto štát vo väčšine európskych krajín zakotvuje pravidlo podporovať rodinu, manželstvo a rodičovstvo.

Všetci snívame o krásnej rodine, keď prvýkrát vidíme svoje deti, či už sú vlastné, adoptované, alebo osvojené prostredníctvom nového vzťahu. No až príliš často tieto sny miznú, keď začne reálny život s každodennou prácou, starosťami a úzkosťami. Čím vyššie sú však očakávania, o to väčšie je potom sklamanie, ak súčasná politika čoraz viac uprednostňuje individualizmus na úkor rodiny. Ak sa zdôrazňujú iba práva jednotlivca a na povinnosti sa zabúda, na rodinu nezostane miesto. Rodinné spoločenstvo sa vo svojej podstate usiluje o vytvorenie neopakovateľnej rodinnej komunity, ktorá funguje ako

spoločenstvo lásky. Budúcnosťou rodiny aj spoločnosti sú deti. Oživujú rodinné vzťahy, dávajú im nový rozmer a zabezpečujú ich kontinuitu. Spoločnosť potrebuje fungujúce rodiny s deťmi. Život v manželstve s deťmi nie je samozrejme automaticky zárukou fungujúcej rodiny, je však dobrým základom, na ktorom je možné fungujúcu rodinu vybudovať (Lenczová 2005).

Vo vyspelých spoločnostiach sa už na deti často hľadí ako na prepych alebo ako na ekonomickú záťaž, nie ako na najcennejšiu investíciu jednotlivcov i spoločnosti. Každé dieťa musí byť prijaté oboma rodičmi ako dar, nezávisle od toho, aké je zdravé či choré, dievča či chlapec, dobré alebo neposlušné. Rodina je kolískou života a lásky a prvé miesto ľudského rozvoja. Dieťa potrebuje vzájomnú lásku otca a matky a ich jednotu, otvorenosť a úprimnosť. Nestačí mu individuálna láska otca a individuálna láska matky. Láska rodičov k dieťaťu podlieha vývoju: od úplne bezvýznamnej lásky, ktorá nemá nijaké nároky, k láske, ktorá dokáže vyžadovať. Mierou požiadaviek kladených dieťaťu nemôžu byť však potreby a túžby samotných rodičov, ale potreby rozvoja – ľudského a duchovného – samotného dieťaťa. Rodičia totiž vychovávajú dieťa nie kvôli tomu, aby ho pripútali k sebe a udržali ho pri sebe, ale aby mohli raz odísť z domu a žiť na svoju vlastnú zodpovednosť (Augustyn 2004).

Podpora rodín a výchova detí je vlastne investovaním do ľudského kapitálu a teda by mala byť aj spoločensky oceňovaná. Rodina by mala poskytovať najpevnejšie základy hlavne v rovine porozumenia, dôvery a podpory – teda bezpečné zázemie a to nielen pre dospelých, ale najviac pre deti (Lenczová 2003). Ak niektoré rodiny zlyhávajú vo svojich vnútorodinných vzťahoch a funkciách, neznamená to len ochudobnenie ich členov a celej spoločnosti o rozvojové efekty. Vždy to znamená dodatočnú záťaž pre spoločnosť, ktorá musí absentujúce efekty nejakým spôsobom kompenzovať a postarať sa o problémových ľudí, ktorí prichádzajú z problémových rodín. Jednou z prekážok pre ich vznik však je alebo môže byť žiaľ aj samotná spoločnosť (Lenczová 2005).

Najlepšie predpoklady byť vhodným prostredím pre formovanie zdravej osobnosti a byť prevenciou deviantného správania v spoločnosti má funkčná rodina, kreovaná, stabilizovaná a rozvíjajúca sa podľa noriem a mechanizmov pevnej komunity, ako účelovej, udržiavanej a neformálnej skupinovej inštitúcie.

Rodina a spoločnosť sú spojené nádoby. Je medzi nimi priamy súvis: rozšírením jednotlivca je manželstvo, rozšírením manželstva je rodina, rozšírením rodiny je spoločnosť. Situácia v rodinách má dopad na situáciu v spoločnosti a stav spoločnosti má dopad na stav rodín.

V chápaní vstupu štátu do sféry rodiny sa prejavuje nekonzistentný mix socialistickej paternalistickej úlohy štátu voči svojim občanom, voči rodinám.

Volá sa totiž po stále väčšej účasti štátu prostredníctvom sociálnej politiky na odbremenení členov rodiny od hrozby chudoby, ale aj od niektorých dôležitých funkcií vnútorodínnej solidarity.

Spoločnosť cez orgány štátu a orgány miestnej samosprávy podporuje rodiny pri zabezpečovaní ich bytových a sociálno-ekonomických podmienok života. Pomáha zabezpečovať vzdelanie, zdravie, sociálne a iné služby pre rodiny. Najúčinnější pomoc je však pomoc k sebpomoci, aby sa rodiny nestali sociálnymi pacientmi štátu, ale mohli si budovať svoju budúcnosť vlastnou prácou. Preto rodinná politika štátu má vytvárať iba rámcové politické, právne a ekonomické podmienky. Rodinná politika na úrovni samosprávnych orgánov vytvára rôzne rodinné programy a projekty, na ktorých môžu jednotlivé rodiny aktívne participovať. Cirkvi, odborné a dobrovoľnícke združenia pomáhajú rodinám výchovnou a poradenskou činnosťou v procese výchovy ich detí a v oblasti sociálnej pomoci (Lenczová 2005).

Sociálny systém musí pomáhať zvládať sociálne riziká, musí reagovať na zmenené rámcové podmienky a predstavy a hlavne musí zároveň pomôcť ľuďom pri zabezpečovaní budúcnosti s istotami. Dvojnásobne to platí pre spoločenskú skupinu detí. Vtedy sa dá povedať, že štát je sociálny.

Nezastupiteľnosť rodiny v spoločnosti súvisí s významnosťou, oceňovaním hodnoty rodiny jednotlivcom či spoločnosťou. Znamená to, že rodina je vnímaná ako univerzálna a autentická ľudská hodnota, ktorú rozvíja tak jednotlivci, ako aj spoločnosť. Rodina je hodnota, ktorej patrí úcta, rešpekt, podpora a ochrana (Potočárová 2003).

Rodina a média

Postmoderná spoločnosť je charakterizovaná výrazným vplyvom masmédií na život jedinca a prudkým rozvojom informačných technológií a služieb. V spoločnosti sú masmédiá významným zdrojom poznatkov a informácií pre všetkých členov rodiny, ktoré môžu obohatiť ich vzájomnú komunikáciu, ale môžu ju aj utlmiť až umŕtvieť (Lenczová 2005).

Média predkladajú antirodinné modely, ovplyvňujú hodnotový rebríček i spoločenskú atmosféru, ignorujú skutočné problémy života ľudí, nehľadajú objektívne a pravdivé odpovede na otázky života. Žiaľ, väčšina médií sa správa trhovo a sýti verejnosť bulvárom. Vedome či nevedome ovplyvňujú tvorbu predstáv, názorov, postojov a potrieb svojich konzumentov. Ľudia majú tendenciu porovnávať sa s ponúkanými modelmi, hodnotiť podľa nich svojich partnerov, osvojovať si neprimerané očakávania od partnerských a rodičovských rolí. Masmédia ponúkajú model fungovania ľudí v rodine, imitačné vzory, formy

komunikácie a správania, možnosti riešenia problémov, životné priority, čo určitým spôsobom vplýva na spokojnosť partnerov s rodinným životom a v konečnom dôsledku na stabilitu rodiny.

Masovokomunikačné prostriedky prezentujú rodinu v dvoch smeroch: ponúkajú idealizovaný obraz rodinného typu alebo opačný extrém, patologickú rodinu na hranici deviácií. Akoby úplne vymizol z tlače, rozhlasu, televízie obraz prosperujúcej, spokojnej rodiny či obraz rodiny, ktorá „zdravými“ mechanizmami zvláda problémy a konflikty. Chápeme, že „normálna“ rodina je neatraktívna, ale na druhej strane by mal byť záujem štátu podporovať optimálny obraz rodiny aspoň v médiách s garanciami štátu (Gabura 2006).

Ďalším úskalím masmédií a elektronických médií je to, že ich pôsobením sa významne oslabila komunikácia v rodine a tým aj vzťahy v rodine. Môžeme teda povedať, že rozvoj vedy a techniky nepriniesol so sebou len rad nesporných výhod, ale k jeho dôsledkom môžeme zaradiť silnejúcu individualizáciu a tiež narastajúci počet osamelo žijúcich ľudí. V 21. storočí sa tak môžeme stretnúť s chápaním komunikácie ako potreby. Jej neuspokojovanie prirodzeným spôsobom dokonca prerastá do takých porúch, ako je závislosť na internete, čtovaní, či mobilnom telefonovaní. Spoločné rozhovory, záujem o deti či partnera takmer miznú z mnohých rodín a ich miesto zaberá pasívny konzum televízie, domáceho kina a najnovšie útek do virtuálneho sveta počítačových programov. Závislosť na týchto médiách významne ochudobňuje rodinné vzťahy a môže viesť od individuálnej „patológie“ k rodinnej „patológii“ a platí to aj opačným smerom (Levická 2006).

Zdravá rodina je základom každej spoločnosti. V rodine sa jej členovia učia základom vzájomnej väzby a porozumenia a dopĺňajú sa navzájom s láskou a pochopením. Rodina je však aj školou manažérstva aj ekonomiky. Je školou solidarity, pomoci zdravým i chorým, mladším, či starším.

Záver

Rodina má v spoločnosti nenahraditeľné miesto pri formovaní jej nových členov. Každý člen rodiny má svoju úlohu, ktorú v rodine plní, a ak v rodine chýba otec alebo matka, súlad rodinnej pohody je narušený. Rodina je označovaná ako základný článok spoločnosti, no je zároveň aj jej najzraniteľnejšou súčasťou. V poslednej dobe narastá počet problémových rodín, čo ovplyvňuje skutočnosť, že dochádza k zmenám v hodnotách a normách spoločnosti a evidentným rozdielom v životných úrovniach rodín. Žijeme v dobe, kedy sila, úspech, rozum a intelekt majú prioritu a na rodinu nezostáva ani čas, ani priestor. Súčasná rodina má problémy, a preto si vyžaduje viac ako inokedy zá-

ujem a pomoc zainteresovaných subjektov a podporu aj zo strany štátu. V neposlednom rade je potrebné svoju pozornosť venovať najmä deťom a mládeži, ktorá predstavuje ďalšiu generáciu, pretože od nich závisí budúcnosť spoločnosti a rodiny. To, čo sa deti naučia v rodinnom prostredí od svojich rodičov, to si prenášajú do ďalšieho života a svojím konaním vplývajú na svoje okolie a tým aj na celú spoločnosť. Teda to, ako bude vyzeráť naša spoločnosť závisí aj od našich rodín. Aké v nich budú vládnuť vzťahy, aké životné hodnoty sa v nich budú uplatňovať a rešpektovať.

Keď hovoríme o rodine ako základnom článku spoločnosti, to nie je len fráza, to je realita. O čo viac sa bude zvyšovať hodnota rodiny, o to viac bude spoločnosť kvalitnejšia. Tieto dva fenomény nemožno od seba oddeliť. Rodina potrebuje spoločnosť a spoločnosť nemôže existovať bez rodiny.

Zoznam bibliografických odkazov

- AUGUSTYN, J. S. J., 2004. *O láske, manželstve a rodine*. Trnava : Dobrá Kniha. 127 s. ISBN 80-7141-540-5.
- BERČ, A. a L. PALKOVÁ, 2007. Rodina a výchova detí. In: *Zdravotníctvo a sociálna práca*. Č. 4, s. 45-47.
- FERRERO, B., 1998. *Šťastní rodičia*. Bratislava: Vydavateľstvo Don Bosco. 186 s. ISBN 80-85405-85-7.
- FERRERO, B. a M. PACUCCIOVÁ, 2007. *Šťastná výchova*. Bratislava: Vydavateľstvo Don Bosco. 128 s. ISBN 978-80-8074-059-7.
- GABURA, J. *Sociálna práca s rodinou*. [online]. [cit. 2022-10-20]. Dostupné z: <http://www.nadaciamejmir.sk/data/upload>
- LENCZOVÁ, T., 2003. *Rodina a zodpovedné rodičovstvo dnes*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo. 32 s. ISSN 1335-7980.
- LENCZOVÁ, T., 2006. *Súčasná situácia rodiny a podpora rodín na Slovensku*. [online]. [cit. 2006-10-04]. Dostupné z: http://www.farapd.sk/rodinaanovaevanjelizacia_rk.pdf
- LENCZOVÁ, T., 2008. *Rodičovská výchova ako povolanie*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo. 141 s. ISBN 978-80-9668891-7-4.
- LEVICKÁ, J. et al., 2004. *Sociálna práca s rodinou I*. Trnava : MOSTY, n. f. a Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce TU Trnava. 177 s. ISBN 80-89074-93-6.
- MATULNÍK, J. et al., 2002. *Rodina v ohrození – výzva pre sociálne vedy*. Trnava: Fakulta humanistiky TU Trnava. 220 s. ISBN 80-89074-35-9.
- POTOČÁROVÁ, M., 2003. *Rodina, mládež a jej postoje k sociálnym limitom*. Bratislava: STU Bratislava. 131 s. ISBN 80-227-1940-4.

prof. PhDr. František Hanobik, PhD.

*Katedra kresťanskej antropológie a sociálnej práce
Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove
e-mail: frantisek.hanobik@unipo.sk*

RODINY Z POHLADU RÔZNYCH KULTÚR

Viera Kazimírová – Helena Galdunová – Ľubica Rybárová – Slávka Havrilová

Abstrakt: V širšej perspektíve vnímame kultúru ako dôležitý environmentálny faktor pozostávajúci zo súboru orientácie na sociálne hodnoty, ktoré odlišujú členov jednej skupiny od členov druhej, formujú kolektívne preferencie a postoje jednotlivcov v rámci socioekonomického a geografického priestoru (Andriani a kol., 2021). Vo všeobecnosti môžeme hovoriť o určitom spôsobe života, ktorý je charakteristický pre nejakú konkrétnu skupinu ľudí. My sa v predloženom príspevku budeme venovať rodine v konkrétnych kultúrach: v krajinách s Islamským náboženstvom, v rómskom etniku a tradičnej slovenskej rodine.

Kľúčové slová: rodina, kultúra, Islam, rómska rodina, náboženstvo

Abstract: In a broader perspective, we view culture as an important environmental factor consisting of a set of orientations to social values that distinguish members of one group from members of another, shaping the collective preferences and attitudes of individuals within a socioeconomic and geographic space (Andriani et al., 2021). In general, we can speak of a certain way of life that is characteristic of a particular group of people. We, in the present paper, will focus on the family in specific cultures: in countries with Islamic religion, in the Roma ethnic group and in the traditional Slovak family.

Key words: family, culture, Islam, Roma family, religion

Kultúra je z pohľadu antropológie doménou všetkého čo sa dá pokladať za ľudské a z tohto dôvodu je chápaná ako charakteristický znak podstaty ľudského bytia. Jej členov spája súhrn duchovných, ekonomických, psychologických, politických a sociálnych prvkov. Okrem toho je to aj spoločný životný štýl, hodnoty, viera a tradície (Magdolénová 2013).

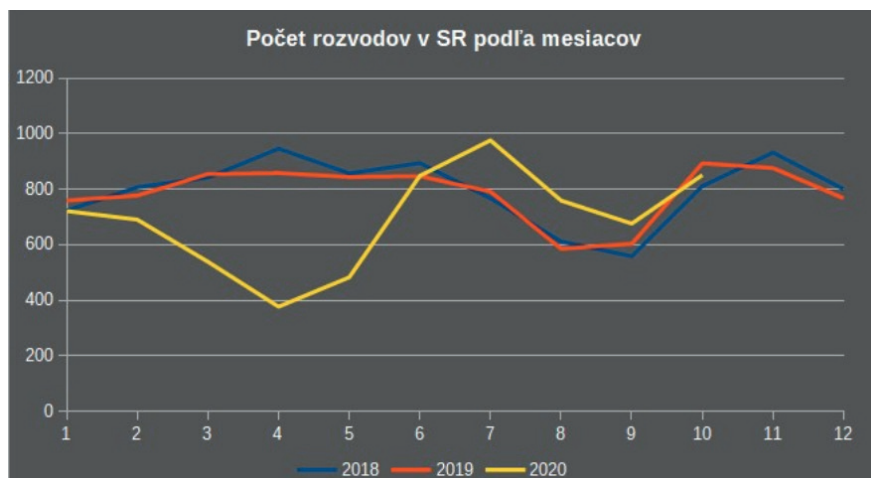
Náboženstvo je silno prepojené s kultúrou a spoločnosťou. Často sa v mnohých ohľadoch premieňa spolu so svojím socio-kultúrnym kontextom (Siegl 2013). V dnešnej dobe je kultúra vnímaná ako všeobecný aspekt sociálneho života. Tento aspekt sa prejavuje ako vopred naučené správanie, ktoré sa iba prenáša medzi jednotlivými generáciami (Magdolénová 2013). Existuje obrovská medzikultúrna variabilita vo zvykoch, ktoré obklopujú aspekty spoločenského a kultúrneho života. Variácia zahŕňa, koľko ľudí môže byť zosobášených naraz, aký druh manželských partnerov je povolený a či existujú komplikované obrady alebo nie. Rodiny môžu siahať od veľmi malých nezávislých jednotiek až po veľké viacgeneračné rodiny a domácnosti (Ember a kol., 2021). Kultúra reguluje rodinnú sieť podľa typu rodiny, veľkosti a formy rodiny (Rudd 2021). Taktiež sa zameriava na fungovanie rodiny, definovanie bariér a pravidiel, vzorcov spojenia, adekvátnych praktík, regulácie a poradia v rodine (Grimmo-

vá 2012). Identifikuje myšlienky, normy a symboly. Rozhoduje o tom, čo je dobré alebo zlé, legitímne alebo nelegitímne. Kultúrne aspekty, niekedy nazývané „kultúrne črty“ poskytujú plán postojov a správania, prostredníctvom ktorých jednotlivci hodnotia udalosti a modely fungovania prijaté inštitúciami. Hodnoty a presvedčenia jednotlivcov sa môžu prenášať prostredníctvom medzigeneračných vzťahov, od rodičov k deťom alebo prostredníctvom sociálnych aktivít, náboženských skupín či sociálneho a kultúrneho učenia. Činy a preferencie jednotlivca sú teda ovplyvnené procesom „enkulturácie“, ktorý pozostáva z početných interakcií medzi jednotlivcom a okolitým sociokultúrnym prostredím (Andriani 2021).

Rodina na Slovensku

Z histórie vieme, že pôvodný matriarchát ustúpil a vo väčšine tu rozhodoval otec pričom matka s deťmi boli jeho majetkom. Po rozpade pospolného hospodárenia, vyvolaného vývojom súkromného vlastníctva, sa začala postupne vytvárať monogamia. Najskôr však boli ženy v podriadenom postavení brané iba ako pracovné sily či rodičky. Podľa marxistického vysvetľovania dejín ľudskej spoločnosti monogamia bola vytvorená na hospodárskom základe a nie na základe citového vzťahu muža a ženy. Manželský zväzok bol postavený na spoločnom majetku a rodičovstvo ho neskôr upevnilo. Monogamia však mala svoj význam v postupnom vytvorení individuálneho ľúbostného partnerského vzťahu. Neskôr sa v najpokrokovejších vrstvách meštianstva postupne začalo formovať ľudské právo uzatvoriť manželstvo založené na láske. Aj keď v skutočnosti išlo stále o zachovanie a rozmnoženie majetku tak sa uznával slobodný výber nastávajúceho (Horaková 1990).

V posledných rokoch sú rodina a manželstvo vystavené rôznym demografickým zmenám. Ide predovšetkým o výrazný pokles natality v súvislosti s vyšším vekom žien pri vstupe do manželstva, redukcii štruktúry rodiny, neúplné rodiny, rozvodovosť, nedostatok financií a priestoru na bývanie (Barvíková a kol., 2019). Počet rozvodov prudko vzrástol spolu so vstupom žien do zamestnaní. Tým, že sa ženy stali ekonomicky nezávislé, manželstva už pre ne nepredstavovali akýsi dôvod finančnej závislosti. Vzrastajúcu rozvodovosť možno z hľadiska sociálnej psychológie vysvetľovať aj tým, že spoločnosť prestala rozvedených morálne odsudzovať. Tradičné formy spolužitia tiež podľahli vývinu spoločnosti a tak sa uvoľnili dovtedy ustálené spoločenské vzťahy.

Graf 1: Počet rozvodov v SR podľa mesiacov

(zdroj: Štatistický úrad)

Ani sexuálny život sa dnes už nepokladá iba ako prostriedok na zachovanie potomstva, ale oveľa častejšie ako vzájomne poskytovanie potešenia (Horaková 1990). Na Slovensku je úroveň vzdelania v oblasti sexuality výrazne nižšia ako vo vyspelých krajinách. Ide hlavne o nižšiu úroveň komunikácie o sexualite v rodinách. Na základe toho, je neskôr vyššia miera rozvodovosti čo prispelo k zmenám rodinných štruktúr. Výrazne sa presadzujú nové rodinné formy, ktoré nesú názov rekonštituované rodiny. Je to forma, ktorej súčasťou je aspoň jeden nevlastný rodič. Tento druh rodiny vzniká zvyčajne po ukončení predchádzajúcich vzťahov. Vo všeobecnosti je rodina veľmi komplikovaný systém, rekonštituovaná o to viac, keďže v nej vznikajú nové typy vzťahov medzi jednotlivými členmi. Tomuto typu rodín však v slovenskom prostredí nie je venovaná dostatočná pozornosť. Historicky nejde o nový výmysel vzhľadom nato, že rekonštituované rodiny sa už v predchádzajúcich storočiach vyskytovali pomerne často. Vtedy bol tento výskyt v dôsledku vyššej úmrtnosti žien spojenej s materstvom. V súčasnosti však vznikajú tieto rodiny na podklade predchádzajúceho rozchodu či rozvodu a deti získavajú „tretieho rodiča“. Keďže je vysoká prevalencia rozvodovosti a rozchodovosti nezosobášených párov tak predpoklad pre vznik rekonštituovaných rodín je pomerne veľký. Ak je životná úroveň samoživiteľov v porovnaní s úplnými rodinami nižšia, sú snahy vytvoriť novú

rodinu intenzívnejšie. Pri nadviazaní vzťahu medzi nevlastným rodičom a dieťaťom je to tak, že väčšinou sa skôr snaží nevlastný rodič než dieťa. To si chce zachovať lojalitu k pôvodnej rodine a ďalšieho rodiča vníma často ako cudzinca či nepriateľa. Na druhej strane dokáže oceniť, čo nový partner znamená pre jeho rodičov. Matka s novým partnerom, teda nevlastným rodičom detí, sa na ich výchove podieľa častejšie než s biologickým otcom. To je v dôsledku rozporov z obdobia ešte pred rozchodom. Taktiež je ale táto súhra medzi súčasnými partnermi nevyhnutná pre každodenné fungovanie novej rodiny. V Slovenskej republike podľa zákona č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov manžel alebo partner rodiča dieťaťa vyživovaciu povinnosť nemá, aj keď sa na výchove taktiež podieľa. Špecifická je tiež ekonomická situácia rekonštituovaných rodín vzhľadom na zvýšené finančné nároky na uspokojovanie potrieb celej rodiny, najmä ak majú obaja partneri nejaké deti ešte z predchádzajúcich vzťahov. Rekonštituované rodiny okrem pracovných príjmov sú často príjemcami sociálnych dávok, ale aj platiteľmi výživného na deti (Barvíková 2019).

Rodina v krajinách s Islamským náboženstvom

Aj na vzdialenom východe už existuje určitá časť populácie, ktorá berie islamské a kmeňové zásady iba ako súčasť histórie. Odchádzajú z konzervatívnych území do anonymných-veľkých miest. Mladí si chatujú na internete, chodia do klubov, niektorí majú dokonca intímne vzťahy bez myšlienky o založení rodiny. Ich rodičia to nie len že tolerujú, no vo viacerých prípadoch ich chránia pred mravnostnou políciou. Ak niečo skutočne bráni slobode mladých moslimov a moslimiek, nie je to náboženstvo ako také, ale enormne veľký strach z odsúdenia pred spoločnosťou. Preto sa u nich snaha ochrániť čistý rodinný štít pokladá za prioritu. Stále je však vyššia prevalencia tých mladých, ktorí žijú v prísne náboženských rodinách. Ortodoxní rodičia bránia deťom aj v štúdiu, ktoré by súviselo s vycestovaním do iného mesta či zahraničia. Dcéram nedovolia ani vyjsť von bez čádoru a svadby majú vopred dohodnuté medzi rodinnými príslušníkmi. Vybočenie z tohto modelu by prinieslo opovrhovanie rodiny zo širokého okolia. Kľúčové slovo pri rozhodnutí o výbere nasledujúceho partnera majú stále rodičia, aj keď v poslednom čase sa vzájomná náklonnosť stáva tiež dôležitou podmienkou budúcich manželov. Rodičia však dôsledne preverujú zázemie a minulosť potencionálnych príbuzných a v prípade ich nespokojnosti sa svadba zruší. Mnohí sa domnievajú, že budúci snúbenci nemajú dostatočné životné skúsenosti k tomu, aby sami vedeli včas odhadnúť čo je pre nich najlepšie. Majetok a následný finančný prínos do manželstva tiež

zohráva dôležitú úlohu. Existujú štátne či náboženské charitatívne organizácie, ktoré poskytujú základnú výbavu. Vďaka nim sa môžu vydať aj nemajetné ženy v reprodukčnom veku, ktoré by mohli pri dlhom čakaní prísť o možnosť materstva. Staromládenectvo sa považuje ako priestupok proti etickým normám. Taktiež to môže byť chápané ako úchylka či mužská nezodpovednosť. Predpokladá sa, že nezadaný muž potom môže zhréšiť v podobe mimomanželských stykov. Z tohto dôvodu je celibát v Islamskom svete kritizovaný (Mendel 2016). Krajiny s moslimskou väčšinou alebo značnou moslimskou menšinou povoluju polygýniu. Podľa islamského učenia si muž môže vziať až štyri manželky, pokiaľ s nimi zaobchádza rovnako. Hmotné zabezpečenie a svoju pozornosť musia spravodlivo deliť všetkým manželkám. Väčšina mužov si nemôže dovoliť udržiavať viac ako jednu rodinu, to znamená, že v moslimských spoločnostiach zostáva monogamia tiež veľmi bežná. Na druhú stranu vo veľkej časti západnej Afriky je vysoká prevalencia polygýnie (Burton 2018). Čo sa týka legislatívy jednotlivých zemí, tak upravujú iba to, či k tomu potrebujú muži súhlas od svojich manželiek. V niektorých prípadoch si to odôvodňujú veľmi racionálne. Neplodná žena nie je spoločensky poznamenaná svojim zdravotným handicapom, ak sa jej muž v záujme pokračovania rodu opäť ožení. Taktiež časté je aj dedenie manželiek po mŕtvom bratovi. Toto prináša sociálne zabezpečenie žene čo ovdovie. Šítsky islam má legalizované aj tzv. dočasné manželstvo. To je založené na písomnej zmluve, ktorá presne stanoví dĺžku trvania spolu s finančnou a materiálnou stránkou takéhoto manželstva. Oni sami to pokladajú, za akúsi legalizáciu dočasnej prostitúcie či promiskuity. Taktiež môžu mať aj asexuálne spoluzitíe, ktoré pozostáva napríklad z vdovy a muža dlhodobo pracujúceho v zahraničí. Pokiaľ by ale spolu žili bez zmluvy, dopustili by sa ťažkého hriechu proti Islamu, morálke a v Iráne aj proti zákonu. Pri nemanželskom tehotenstve pre vydaté ženy a ženatých mužov ide o trest smrti za neveru, zatiaľ čo slobodní môžu očakávať bičovanie. Nemanželský potomok je považovaný za ťažký spoločenský stigma. Kvôli požiadavkám modernej doby však bola v Moslimských krajinách vykonaná reforma zákona o rodine. Podľa Tahira Mahmooda existuje trinásť aspektov súvisiacich s reformou rodinného práva, teda minimálny vek pre manželstvo, obmedzené úlohy opatrovníkov v manželstve, potreba registrácie manželstva, ekonomická spôsobilosť, slabé stránky polygamie, rodinný príjem, obmedzenia o právach a povinnostiach účastníkov rozvodu manželstva, obdobie tehotenstva a jeho dôsledky, práva poručníkov alebo rodičov, dedičské právo rodiny, povinná vôľa a riadenie práce. Jedným z problémov týkajúcich sa reformy islamského práva je mnohoženstvo. Bežné pravidlá o tom sú nahradené novými právnymi predpismi. Je to nasmerované ako snaha o pozdvihnutie postavenia žien a tiež ako reakcia na požiadavky novej doby. Vo

všeobecnosti rodinné právo v moderných moslimských krajinách možno rozdeliť do troch. Po prvé sú krajiny, ktoré úplne zakázali polygamiu ako napríklad Turecko a Tunisko. Po druhé, krajiny, ktoré umožňujú polygamiu s pomerne prísnymi podmienkami, akými sú Pakistan, Egypt, Maroko, Indonézia a Malajzia. Po tretie, krajiny, ktoré sa zabávajú polygamiou, ako Saudská Arábia, Irán a Katar (Purvanto a kol., 2019). Moslimský svet je však stále povestný ich silnými príbuzenskými väzbami. Lojalita však nemusí nutne znamenať aj osobné sympatie. Samozrejmosťou je aj starostlivosť o rodičov (Tureček 2007).

Rodina Rómskeho etnika

Rodina je v rómskom etniku veľmi významná. Zabezpečuje sa ňou reprodukcia, výchova a samozrejme s ňou spojená aj ochrana detí. Je tvorená istým počtom jednotlivcov, ktorí však vystupujú vždy ako celok. Spoločne rodinu tvorí niekoľko generácií zároveň. V súvislosti s tým si vytvorili normy a pravidla správania, ktoré staršia generácia kontroluje a trestá ich nedodržiavanie. V komunitách neexistujú hranice medzi súkromným a verejným životom. Vzťahy medzi celými rodinnými vzťahmi sú založené na vzťahoch medzi ich jednotlivcami. Vzhľadom nato, že jedinci konajú výhradne v mene celej rodiny tak aj spory riešia kolektívne. Zodpovednosť za chybu nemá iba jedinec, ktorý ju urobí, ale celá rodina. Jednotliví členovia rodiny majú svoje charakteristické úlohy. V rómskych komunitách je patriarchálny typ rodiny, kde muž je hlavou rodiny, čo znamená, že je nositeľom prestíže. Žena je zodpovedná za chod domácnosti. Hlavné poslanie ženy v rodine je založené na výchove detí. Tá je zameraná najmä na starších súrodencov, ktorí sú vedení k tomu, aby sa neskôr oni starali o výchovu mladších súrodencov. Dievčatá už od skorého detstva preberajú zodpovednosť vzhľadom na starostlivosť o mladších súrodencov a tým sa už pripravujú na rolu matky. Nemôžu si dovoliť mať plnohodnotné detstvo bez starostí pretože z obdobia detstva do obdobia dospelosti prechádzajú veľmi zavčasu. Na výchove sa však podieľa rovnako celá rodina. Vzhľadom k tomu, že deti vyrastajú v rodine s minimálnou troma generáciami dospelých, ich svety spolu splývajú. To má za následok, skoré osamostatnenie sa detí v rodine a ich bezprostredné správanie (Magdolénová 2013). Výchova detí v rómskych rodinách je veľmi voľná. Vzhľadom k tomu, že rodičia deťom nevytvárajú hranice, môžu všetko a naopak nemusia nič. Rómske deti nie sú pod tlakom rodičov a ich nárokov, majú menej vnútorných konfliktov, môžu otvorene hovoriť o všetkom čo ich zaujíma. Vždy sa nájde v rodine niekto, kto im odpovie a kto uspokojí ich potreby. Rómske dieťa nie je nikdy samo. Dokonca ani pri spaní, keďže doma nebýva toľko miesta, aby každé z detí malo svoju vlastnú posteľ (Dubayová 2009). Za štandard pre rómsku komunitu

sa v minulosti pokladalo to, ak rodičia vybrali partnera pre svoju dcéru. Na mnohých územiach sa tento zvyk uplatňuje dodnes. Čo je však zaujímavé, tak tieto manželstva sú u nich viac harmonické ako v rodinách podľa vlastného výberu. Nevesta si je už vopred vedomá, že v partnerovej rodine, do ktorej prichádza, jej matku nahradí svokra, ktorú musí vo všetkom rešpektovať. V súvislosti s tým už veľmi mladé dievčatá uzatvárajú s mužmi manželské zväzky. Nachádzajú sa ešte vo veku, v ktorom sú tvarovateľné a bez výhrad prijímajú svokrinu autoritu. U nich sa pokladá rešpekt a úcta k svokrám ako základná podmienka spolunažívania. Pomerne časté je už aj osamostatnenie mladej rodiny. To sa však taktiež deje s podporou celej rodiny. Zatiaľ čo v majoritnej spoločnosti sa mladé páry tešia na osamostatnenie tak tradičný rómsky par väčšinou odmieta samostatnosť a býva s celou rodinou. Dievča v rómskej komunite má úlohu reprodukčnú a taktiež s ňou spojenú aj úlohu opatrovateľky. Vo väčšine štandardných rodín muž dáva svoje zarobené peniaze žene, ktorá následne rieši ich využitie. To sa však neodohráva na verejnosti, aby sa predišlo zbytočne zhoršenej mienke o mužovi. V minulosti mala rómska žena v tradičnej rodine podradné postavenie. Mala za povinnosť iba rodiť, následne vychovávať deti a starať sa o chod domácnosti. Rómske ženy už ako veľmi mladé vstupovali do vzťahov vzhľadom na ich reprodukčnú schopnosť. Ak žena nemohla z rôznych dôvodov otehotnieť, nemala v komunite úctu, ktorá sa dostávala iba matkám. Je to v dôsledku potrebám udržať rod, ktorý je oslabený zlými sociálnymi pomermi, ktoré majú dopad na vysokú mieru úmrtnosti. Aj keď mali ženy nižšie vzdelanie, boli nezamestnané a úplne závislé od muža, tak ich kultúrna úroveň nebola nižšia, keďže bola daná sociálnym statusom rodiny v komunite. Situácia rómskych žien je doteraz častokrát značne horšia ako u žien v majoritnej populácii vzhľadom na rodové stereotypy a vyššiu mieru obmedzovania ľudských práv. S tým je spojené, že rómske ženy majú horšie postavenie, čo sa týka trhu práce. V rómskych rodinách je nutne pristupovať k téme rodovej rovnosti veľmi opatrne, keďže v ich etniku je to v protiklade s kultúrnymi zvykmi. K ich kultúre vtedy treba pristupovať s rešpektom a s poznatkami o ich komunite oslobodenej od aktivizmu. Sexuálne aktívna žena sa v rómskej kultúre pokladá za rituálne nečistú až po obdobie menopauzy. Žena v úlohe matky je idol, ku ktorému synovia vzhliadajú, uctievať ju a je pre nich nemysliteľné nepočúvnuť ju. Čo sa týka pôrodov tak v rómskych komunitách sú často známe úteky z pôrodnice. Majoritná spoločnosť to pokladá za nezaujímavé o dieťa. Rómske matky sú z tohto dôvodu brané spoločnosťou ako tie, ktoré majú deti len pre peniaze. Realita však spočíva pravdepodobne v tom, že viacnásobné matky vedia o neschopnosti svojho partnera pri starostlivosti a tak z dôvodu, že sa o ne nemá kto postarať, ženy nemajú na vyber. Taktiež je to forma ochrany pred jeho prípadnou neverou (Magdolénová 2013).

Záver

Rodina je považovaná za základnú jednotku spoločnosti. V každej kultúre je však ovplyvňovaná špecifickými faktormi, ktoré vytvárajú variabilitu jej usporiadania. Model rodiny ovplyvňuje aj náboženstvo, ktoré je s kultúrou silno prepojené. Existuje obrovská medzikultúrna rôznorodosť vo zvykoch, ktoré zahŕňajú predstavy o tom, koľko ľudí môže byť zosobášených naraz, a aký druh manželských partnerov je prijateľný.

Cieľom nášho príspevku bolo predstaviť rodinu v odlišných kultúrnych spoločnostiach. Zamerali sme sa na špecifické aspekty rôznych spoločností pri vytváraní rodiny, a tak sme mohli nazrieť do rodiny rôznych kultúr a v súvislosti s tým nám dala možnosť lepšie pochopiť správanie jednotlivcov.

Zoznam bibliografických odkazov

- ANDRIANI, L. a L. BRUNO, 2021. Introduction to the special issue on institutions and culture in economic context. In: *Cambridge univerzity press. Journal of Institutional Economics*. Vol. 18, no. 1, p. 1-14.
- BARVÍKOVÁ, J. a J. PALONCYOVÁ, 2019. Jak se žije v rekonstituovaných rodinách a co potřebují? In: *Fórum sociální politiky: odborný recenzovaný časopis*. Praha : Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Roč. 13, č. 5, s. 4-9. ISSN 1802-5854.
- BURTON, N., 2018. The Pros and Cons of Polygamy, Is there a link between polygamy and social unrest? [online]. In: *Psychology today* [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/hidden-and-seek/201801/the-pros-and-cons-polygamy>
- DUBAYOVÁ, M., 2009. Rómska rodina na Slovensku. In: Jakoubek a Budilová (ed.): *Cikánske skupiny a jejich sociální organizace*. Plzeň: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 193-205. ISBN 978-80-7325-178-9.
- EMBER, C., B. GONZALEZ a D. MCCLOSKEY, 2021. Marriage and Family. In: C. R. Ember, ed. *Explaining Human Culture. Human Relations Area*. [online]. [cit. 15. október 2022]. Dostupné z: <https://hrf.yale.edu/ehc/summaries/marriage-and-family>
- GRIMMOVÁ, H., 2012. Patchworkfamilie. In: *New Deutsche Welle*. [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://p.dw.com/p/16zm5>
- HORÁKOVÁ, M. a J. STEPELOVÁ, 1990. *Špeciálna psychológia pre ženské sestry*. Vydavateľstvo osveta. 248 s. ISBN 80-217-0135-8.
- MAGDOLÉNOVÁ, K. a J. VAŇOVÁ, 2013. *Kultúrna identita rómov. Rómske mediálne centrum*. 128 s. ISBN 978-80-969301-8-0.
- PURVANTO, M., T. MUKHARROM, R. SYIBLY a A. NUROZI, 2019. Polygamy in Muslim Countries: A Comparative Study in Tunisia, Saudi Arabia, and Indonesia. In: *Proceedings of the 2nd Southeast Asian Academic Forum on Sustainable*, v. 168, s. 435-438. ISSN 2352-5428.
- RUDD, D., K. BENKENDORFF a N. VOELCKER, 2021. Factors associated with quality of life among joint and nuclear families: a population-based study [online]. In: *BMC Public Health*. ISSN 1471-2458. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://rdcu.be/cKf23>
- SIEGL, E., 2013. *Islám versus modernizace?: náboženství, sekularismus a rozvoj v Turecku : pohled Turguta Özala*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 23-46. ISBN 978-80-87558-14.
- TUREČEK, B., 2007. *Světla a stíny islámu*. Knižní klub. 264 s. ISBN 9788024219097.

Zákon č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Bc. Viera Kazimírová

Nemocnica AGEL – Košice Šaca

PaedDr. Mgr. Helena Galdunová, PhD.

Katedra pôrodnej asistencie

Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove

e-mail: helena.galdunova@unipo.sk

PhDr. Bc. Lubica Rybárová, PhD.

Katedra pôrodnej asistencie

Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove

e-mail: lubica.rybarova@unipo.sk

Mgr. Slávka Havrilová

Katedra pôrodnej asistencie

Fakulta zdravotníckych odborov PU v Prešove

e-mail: slavka.havrilova@unipo.sk

RELIGIOZITA A PROBLEMATIKA ALKOHOLIZMU

Miroslav Sabolík

Abstrakt: Účelom tohto príspevku je popísať angažovanosť religiozity v chránení pred sociálno-patologickým javom – alkoholom, ktorý sa čoraz častejšie stáva „moderným nástrojom“ zvládania riešenia mnohých problémov ako v spoločnosti, tak aj v rodine. Príspevok nabáda k posilneniu religióznej roviny jednotlivcov pri strete so sociálno-patologickými javmi. Výsledkom tejto intervencie je slobodný človek ochotný viesť opätovne potrebnú kvalitu života.

Kľúčové slová: alkoholizmus, spoločnosť, cirkev, osoby, závislosť

Abstract: The purpose of this paper is to describe the involvement of religiosity in protecting against a socio-pathological phenomenon, alcohol, which is increasingly becoming a „modern tool“ for coping with many problems both in society and in the family. The paper encourages the strengthening of the religious level of individuals when encountering socio-pathological phenomena. The result of this intervention is a free person willing to lead again the necessary quality of life.

Key words: alcoholism, society, church, persons, addiction

Účinky alkoholizmu na modernú spoločnosť sú hlboko zakorenené v našej histórii. Podľa Gutiérreza a kol. (2004) a Byola a kol. (2013) už od dávnych čias boli známe účinky používania alkoholických nápojov. Alkoholické nápoje boli vyrobené a požívané ľuďmi už pred tisíckami rokov, a zohrávali dôležitú úlohu v náboženstve, v medicíne, kde alkohol spĺňal liečebný, antiseptický a analgetický účinok, slúžil na uhasenie smädu, na uvoľnenie, na podporu priateľskej a sociálnej súdržnosti a pod. Funkcie alkoholických nápojov v spoločnosti boli často veľmi kontroverzné a boli predmetom veľkej diskusie.

V súčasnej dobe je alkoholizmus³ definovaný ako chronické, progresívne

³ Existuje trojaká príčina vzniku alkoholizmu označovaného tiež aj ako syndróm závislosti od alkoholizmu:

1. **Sociálny faktor** – štúdie ukazujú, že najvýznamnejšou úlohou vo vývoji alkoholizmu je úroveň vzdelania, všeobecná kultúra, environmentálne faktory (postoj k alkoholu v tejto komunite). Často je predpokladom rozvoja alkoholizmu nesprávna myšlienka liečebných a stimulujúcich účinkov alkoholu. Dôležitú úlohu pri rozvoji alkoholizmu zohráva sociálne, rodinné prostredie, mikroprostredie, v ktorom sa táto osobnosť formuje.
2. **Psychologický faktor** – veľký význam pri tvorbe alkoholizmu majú psychologické faktory, a najmä prítomnosť určitého nedostatku osobnosti, ktorý bráni sociálnej adaptácii. To kladie dôraz na také psychologické charakteristiky, ktoré sú typické pre alkoholickú osobnosť: plachosť, ťažkosť pri nadväzovaní kontaktov, pochybnosť o samom sebe, netrpelivosť, podráždenosť, úzkosť, precitlivosť. V iných prípadoch môže byť zvýšená hladina nárokov, s nedostatočnou kapacitou na dosiahnutie svojich cieľov, a alkohol im dáva pocit vnútornej sily, úspešnosti.

a smrteľné ochorenie, je charakteristický svojou fyzickou závislosťou a organickými patologickými zmenami. Na rozdiel od kávy a tabaku, alkohol mení osobnosť tých, ktorí ho nadmerne konzumujú a významne ovplyvňuje ich svedomie (Gutiérrez a kol., 2004).

V roku 2010 bola vydaná štúdia, ktorá sa zaoberala rôznymi aspektmi náboženstva k alkoholu. Vedci skúmali účasť na cirkevných bohoslužbách, náboženské sebaurčenie, náboženský vplyv na život človeka, zvládnutie modlitby a rozhovor s kňazom. Chceli vedieť, ako tieto dimenzie súvisia s vývojom alebo liečbou poruchy užívania alkoholu v priebehu šiestich mesiacov. Výskumníci použili viacero logistických regresných analýz na odhadnutie šancí na liečbu poruchy alkoholizmu pri sociálnej podpore a ostatných komparáciách. Výsledky štúdie ukázali, že častejšie organizovaná účasť na náboženstve a modlitba sa spája s nižšou pravdepodobnosťou rozvoja poruchy užívania alkoholu (*How Religion Influences Alcoholism*. [cit. 2022-2-22]).

Ak sa preklenieme k problematiku alkoholizmu z pohľadu Pravoslávnej cirkvi, dozvieme sa, že Cirkev pomáha osobám závislým na alkohole. Existujú však rôzne názory pri pomáhaní alkoholikom a závislým na závislosti a zotavení. Ako prvá je v poradí profesionálna úroveň, ktorá je založená na medicíne a psychológii. Z tohto hľadiska je závislosť považovaná za ochorenie mozgu a príčina je genetická a neurochemická. Núka sa nádej, že lekárske predpisy pomôžu priniesť liečbu, alebo liečbu alkoholizmu možno dosiahnuť prostredníctvom psychologického poradenstva. Potom existuje aj iná perspektíva, kde osoby závislé na alkohole prijímajú názor, že alkoholizmus je liečiteľná choroba pomocou spirituálnej liečby, a že zodpovednosť za prijatie tejto pomoci je na osobe závislej od alkoholu. Tento typ „liečebného procesu“ zahŕňa pomoc alkoholikovi, aby sa spätne obzrel do svojej minulosti, akceptoval potrebu úplnej abstinencie od alkoholu alebo drog, a pomáhal im rozvíjať základné zručnosti na zotavenie, aby mohli zostať bez alkoholu a bez drog. Pre väčšinu týchto ľudí bude oživenie zahŕňať osobnú zmenu, ktorá je duchovnej povahy. Existujú aj ďalšie cesty k zotaveniu človeka od alkoholizmu, ale spirituálna liečba je najpoužívanejšou metódou pre väčšinu ľudí, ktorí sa zotavili. Osobám, ktoré nemôžu prijať spirituálnu cestu, by mali pomáhať inými spôsobmi (Helmeke a Sori 2006).

-
3. **Biologický faktor** – zrejme je výsledkom komplexného vzťahu biologickej zraniteľnosti organizmu a vplyvu environmentálnych faktorov. Zodpovednosť hrá dôležitú úlohu. Deti alkoholikov majú v porovnaní s ostatnými deťmi 4-krát vyššie riziko alkoholizmu. Na vývoj ochorenia vplyva neuromuskulárne ochorenie v detstve. V dávnych časoch ľudia predpokladali, že rodičia – alkoholici, môžu mať deti s rôznymi fyzickými deformáciami. Podľa niektorých vedcov pod vplyvom alkoholu sa mení metabolizmus plodu a to vedie k mimoriadnej citlivosti. Dôležitú úlohu zohráva aj prostredie, ktoré obklopuje dieťa v rodine alkoholikov (Sudhinaraset a kol., 2016).

Mnohé štúdie odkazujú na inštrumentálny prínos viery k prevencii a zotaveniu zo zneužívania návykových látok. Veľká väčšina prípadov ukazuje, že náboženské a spirituálne presvedčenie a praktiky vedú k nižšej miere zneužívania návykových látok, vrátane nižšej pravdepodobnosti užívania rôznych drog v priebehu života. Napríklad v štúdií Lyons a kol. (2010) sa zistilo, že až 82 % klientov, ktorí zažili duchovné prebudenie počas liečby a zotavovania zo závislosti od návykových látok, úplne abstinovalo pri jednoročnom sledovaní v porovnaní s 55 % klientov, ktorí nezažili duchovné prebudenie (Grim a Grim 2019).

Koenig a kol. (2012) identifikovali najmenej 278 kvantitatívnych štúdií, ktoré sa zaoberali vzťahom medzi zneužívaním alkoholu a vierou pred rokom 2010. Z nich 86 % zistilo, že viera znižuje riziká spojené s užívaním alkoholu, zneužívaním alebo závislosťou. Iba štyri štúdie (1,4 %) zistili, že viera prispela k užívaniu alkoholu, zneužívaniu alebo závislosti, pričom zvyšok bol neutrálny. Je možné, že k zisteniam o pozitívnej úlohe viery sa dospelo menej prísnymi metódami. Aby to však overili, autori skúmali oddelene iba 145 výskumov najvyššej kvality spomedzi 278 štúdií založených na dôkazoch. Spomedzi nich 131 (90 %) zistilo, že viera znižuje riziká užívania, zneužívania alebo závislosti od alkoholu, zatiaľ čo iba jeden zistil, že viera prispieva k užívaniu, zneužívaniu alebo závislosti od alkoholu (Grim a Grim 2019).

Tieto zistenia sa zhodujú so zisteniami Rewa a Wonga (2006), ktorí zistili, že spomedzi 43 štúdií väčšina (84 %) ukázala, že religiozita, t.j. intenzita náboženskej angažovanosti a praxe alebo spiritualita, mala pozitívny vplyv na zdravotné postoje a správanie. Výsledky sú podobné predchádzajúcej recenzii od Moody-Smithsona (2001) o viac ako 100 štúdiách pripravených pre Centrum pre liečbu zneužívania návykových látok, v ktorých sa zistilo, že 90 % štúdií uvádzalo, že zneužívanie návykových látok bolo menej časté u nábožensky založených ľudí. Ukázalo sa tiež, že zahrnutie prvkov založených na viere do inak sekulárnych programov je účinné. Napríklad Nemes a kol. (1999) študovali dva 12-mesačné programy liečby zneužívania návykových látok a zistili, že klienti, ktorí absolvovali všetky zložky liečby vrátane prvkov založených na viere, hlásili pri následných kontrolách menšie užívanie návykových látok (Grim a Grim 2019).

V tejto súvislosti konštatujeme, že stav opitosti je zmenený stav mysle, ktorý možno dosiahnuť rôznymi spôsobmi. Alkohol je len jednou z mnohých príčin, ktoré môžu produkovať požadovaný pocit blaženosti. Inými slovami, stav opitosti⁴ sa dá získať bez konzumácie alkoholu. O tejto skutočnosti svedčia slová zo Svätého Písma, kde sa veľmi jasne hovorí, aby sme zostali v údive a zakryli

⁴ O škodlivých účinkoch prílišnej konzumácie vína sa dozvedáme zo Svätého Písma, konkrétne v knihe Genezis, kedy Noe vysadil vinicu, napil sa vína a obnažený si ľahol vo svojom stane (1 Mjž 9, 20-21).

si oči. „Sú opití, ale nie od vína, tackajú sa, ale nie od opojného nápoja“ (Iz 29, 9). Svätí otcovia tiež pripúšťajú možnosť zažiť rovnaké stavy mysle, ktoré sú podobné stavu človeka, ktorý sa opije bez konzumácie alkoholu. Svätý Vasilij Veľký jasne zdôrazňuje: „Hnev je opitosť duše; to spôsobuje, že človek stráca svoj úsudok rovnako ako pri konzumácii samotného vína“ (St. Basil the Great 1986, p. 356. In: *The pastoral care of addicts*. [cit. 2022-2-22]).

V stave opitosti človek stráca svoju schopnosť cítiť Boha, čo možno považovať za stratu hlavného daru, ktorý ho odlišuje (človeka) od zvierata. Opitosť môže zbaviť osobu Božieho kráľovstva (1 Kor 6, 10). Opitosť ako hriešny zvyk môže prejsť do vážnejšej etapy – do vášne. Vášeň⁵ sa líši od ostatných etáp hriechu tým, že zbavuje človeka slobody danej Bohom. Alkoholizmus je ochorenie charakterizované bolestivou závislosťou od alkoholických nápojov a vedie k strate zdravia a osobnej degradácii (Шугаев а Савина 2017).

Ilúzia alkoholikov, že jedného dňa by mohli prekonať svoju vášeň silou svojej vôle, je pravdepodobne tou najviac podvodnou, dokonca fatálnou časťou choroby alkoholika. Cirkev je Christovo telo a dáva nám spásu. V Christovi sa všetko môže zmeniť, obnoviť a uzdraviť. Cirkev má Sväté Písmo, sväté tajiny a rôzne modlitby. Cirkev má Božskú liturgiu, teológiu, sväté kánony a bohaté skúsenosti v tom, aby sa Božie kráľovstvo stalo skutočnosťou našej pozemskej existencie (Webber 2012).

Ortodoxná spiritualita hovorí, že hlavným cieľom života je dosiahnutie jednoty s Bohom a účasť na Jeho božskej prirodzenosti. Z pohľadu Pravoslávnej cirkvi jednotu s Bohom možno dosiahnuť len prostredníctvom Isusa Christa (Jn 14, 6). Jednota so Synom je zdokonalená Duchom Svätým a skrze Ducha Svätého. Je prirodzené, že duša hľadá túto jednotu. Človek nemôže nájsť lásku, pokoj v živote alebo harmóniu bez tejto jednoty s Christom v Duchu Svätom a skrze Ducha Svätého. Treba mať na pamäti, že z pravoslávnej perspektívy duchovnosť je väčšinou otázkou Božieho pôsobenia na dušu prostredníctvom toho, čo sa nazýva „milosť.“ Pravoslávna spiritualita potom súvisí s pôvodom milosti a hľadaním milosti. Hľadanie milosti je nevyhnutné pre duchovný rast a milosť prichádza len od Boha. Hoci sa dá povedať, že milosť je slobodne daná Bohom, človek má svoju vlastnú činnosť pri hľadaní tejto milosti. Zvyčajne sa to deje prostredníctvom modlitby, sviatostí, pôstu a iných bežných duchovných

⁵ K tomu pozri Pružinský 2011. Podstata vášne pokrytectva a uprednostňovania osôb v apoštolských listoch Nového zákona. In: *Pravoslávny teologický zborník XXXVII* (22). Vášeň je pôda, z ktorej vyrastajú všetky jednotlivé, hriešne činy, hriešne skutky (Шиманский. Учение Святых отцов и подвижников православной Церкви о борьбе с главными греховными страстями и о христианских добродетелях: любви, смирении, кротости, воздержании и целомудрии. [online]. [cit. 2017-03-20]. Dostupné z: <https://azbyka.ru/otechnik>)

činností. Je však potrebné opäť povedať, že „milosť“ je dar od Boha. Naše aktivity len pomáhajú pripraviť naše duše na činnosť Božích darov (*Orthodox Spirituality and the Early Stages of Recovery*. [cit. 2022-2-22]).

Vyššie uvedené slová nás privádzajú k ďalšiemu poznaniu, a síce, že:

- Existuje vzťah medzi Bohom a ľudstvom, ktorý je zakorenený v „jednom jedinom Bohu“, „základ všetkého Bytia“, oslávenom a uctievanom v Najsvätejšej Trojici – Otec, Syn a Duch Svätý je Božím Autorom a Poskytovateľom, celý ľudský život a Najvyšší zákonodarca (Kindle Location 26).
- Každá ľudská osoba je stvorená na Boží obraz, a preto má možnosť priameho a osobného vzťahu s Bohom.
- Každá ľudská bytosť je stvorená autonómne a slobodne.
- Hospodin si želá blaho a spásu všetkých ľudských bytostí, ale vždy rešpektuje našu ľudskú slobodu.
- Človek svojou vzdorovitosťou a neposlušnosťou úmyselne zmenil ľudskú prirodzenosť, ako bola pôvodne stvorená, namiesto toho vstúpil do padlého stavu rozpadu, korupcie a otroctva voči hriechu (Kindle Location 287).
- Boh „tak miloval svet“, že „v plnosti času“ poslal vteleného Boha-Človeka, ktorý sa skrze Jeho poslušnosť a smrť stane jediným Vykupiteľom a Spasiteľom ľudstva a vyzýva všetkých, aby činili pokánie a otvorili cestu k „zdokonaľovaniu“ ľudskej prirodzenosti (Walker 2016).

Slobodná vôľa človeka, znamená slobodu výberu spôsobu života, či životného štýlu. Človek by mal motivačne urobiť pozitívnu zmenu, aby svoje srdce otvoril Bohu.

Alkoholizmus znamená oddelenie sa od Boha, čo je náš najneprirodzenejší stav. Nesprávne použitie vôle, ktoré vedie k závislosti, oddeľuje alkoholika od Božieho milosrdenstva, vedie osobu k nadmernej duchovnej, mentálnej, emocionálnej a fyzickej závislosti. Závislý sa v podstate stáva „bezmocným“ nad závislosťou. Duchovné zotavenie je nevyhnutné, pretože alkoholik sa musí pohybovať smerom k zjednoteniu s Bohom. Tento duchovný smer a pohyb sa stratil v dôsledku zneužitia vôle, ktorá súvisí s alkoholizmom. Táto zmena v duchovnom smere môže byť dosiahnutá iba prostredníctvom duchovných prostriedkov, a to prostredníctvom použitia vlastnej vôle, a prostredníctvom Boha (*Orthodox Spirituality and the Early Stages of Recovery*. [cit. 2022-2-22]).

V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že je nesmierne ťažké pracovať s alkoholikmi, pretože vo väčšine prípadov nechcú rozpoznať svoju závislosť,

nechcú sa dobrovoľne vzdať svojho hriešneho zvyku. Presvedčiť ich o potrebe liečby môže iba extrémne zložitý fyzický stav tela, alebo Boží zásah, daný modlitbami príbuzných (Зубков 1998). Avšak Cirkev nezavrhuje týchto ľudí, ale snaží sa vytvárať rehabilitačné centrá na podporu alkoholikov zvládnuť boj s alkoholizmom alebo drogovou závislosťou.

Zoznam bibliografických odkazov

- BALLI, D. *Role and challenges of school social workers in facilitating and supporting the inclusiveness of children with special needs in regular schools*. [online]. [cit. 2022-11-15]. Dostupné z: <http://www.academicus.edu.al/nr14/Academicus-MMXVI-14-148-157.pdf>
- GRIM, B. J. & M. E. GRIM, 2019. Belief, Behavior, and Belonging: How Faith is Indispensable in Preventing and Recovering from Substance Abuse. In: *Journal of Religion Health*. Vol. 58, no. 5, p. 1713-1750.
- GUTIÉRREZ, E. G., G. L. MOMPÓ, L. A. VILASOVÁ, P. C. CARRILLO a V. F. ÁLVAREZ, 2004. Alcoholismo y sociedad, tendencias actuales. In: *Cubana Med Milit*. Vol. 33, no. 3. [online]. [cit. 2022-2-21]. Dostupné z: http://bvs.sld.cu/revistas/ml/vol33_3_04/ml07304.htm
- HELMEKE, K. B. a C. F. SORI, 2006. *The Therapist's Notebook for Integrating Spirituality in Counseling*. ISBN 978-0-7890-3257-7.
- How Religion Influences Alcoholism*. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <https://www.addiction.com/4338/religion-influences-alcoholism/>
- Orthodox Spirituality and the Early Stages of Recovery*. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: http://addictions.sthermanseminary.org/?page_id=50
- PRUŽINSKÝ, Š., 2011. Podstata vášne pokrytectva a uprednostňovania osôb v apoštolských listoch Nového zákona. In: *Pravoslávny teologický zborník XXXVII* (22). Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, s. 11-18. ISBN 978-80-555-0417-9.
- St. Basil the Great 1986, p. 356. In: *The pastoral care of addicts*. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <http://www.stlukeorthodox.com/files/careofaddicts.pdf>
- SUDHINARASET, M. a kol., 2016. Social and Cultural Contexts of Alcohol Use: Influences in a Social-Ecological Framework. In: *Alcohol Research*. Vol. 38, no. 1, p. 35-45.
- WALKER, M., 2016. *Spirituality in an Orthodox Perspective: IV*. [online]. [cit. 2022-03-18]. Dostupné z: <https://avowofconversation.wordpress.com/2016/12/10/spirituality-in-an-orthodox-perspective-iv/>
- WEBBER, M., 2012. *O perspectivă ortodoxă asupra psihoterapiei Biserica și recuperarea alcoolicilor*. [online]. [cit. 2022-2-22]. Dostupné z: <http://revistateologica.ro/o-perspectiva-ortodoxa-asupra-psihoterapiei-biserica-si-recuperarea-alcoolicilor/>
- ЗУБКОВ, А. Н., 1998. Об одном матричном представлении свободной группы. In: *Математические заметки*. Vol. 64, no. 6, p. 863-870.
- ШУГАЕВ И. а Е. САВИНА, 2017. *Алкоголик в семье: что могут сделать близкие?* ISBN 978-5-00077-545-5.
- ШИМАНСКИЙ, Г. *Учение Святых отцов и подвижников православной Церкви о борьбе с главными греховными страстями и о христианских добродетелях: любви, смирении, кротости, воздержании и целомудрии*. [online]. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: https://azbyka.ru/otechnik/Germogen_Shimanskij/uchenie-svjatyh-ottsov-i-podvizhnikov-pravoslavnoj-tserkvi-o-borbe-s-glavnymi-grehovnymi-strastjami-i-o-hristianskih-dobrodeteljah/

PhDr. Miroslav Sabolík

Katedra kresťanskej antropológie a sociálnej práce

Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove

e-mail: miroslav.sabolik@smail.unipo.sk

Sociálna a duchovná revue
vedecký recenzovaný časopis o aktuálnych
sociálnych a duchovných otázkach
– december 2022 –

Redakčná rada:

prof. PhDr. Tomáš Hangoni, PhD. (predseda)
Dr. h. c. prof. PhDr. Peter Kónya, PhD.
prof. PhDr. Beáta Balogová, PhD., MBA
prof. ThDr. Alexander Cap, CSc.
Dr hab. Małgorzata Duda, prof. UPJPII
prof. dr hab. Andrzej Lipczyński
prof. PhDr. Mária Machalová, CSc.
prof. PaedDr. Lenka Pasternáková, PhD., MBA
prof. ucz. dr hab. Krzysztof Rejman
prof. ThDr. Vasilij Sadvarij
prof. ThDr. Ján Šafin, PhD.

prof. PhDr. Jaroslav Veteška, Ph.D., MBA
doc. ThDr. Ján Husár, PhD.
doc. ThDr. Václav Ježek, PhD. et Ph.D.
doc. PhDr. Bohuslav Kuzyšin, PhD.
doc. ThDr. Štefan Pružinský, PhD.
Dr hab. Beata Szluz, prof. UR
doc. ThDr. Štefan Šak, PhD.
doc. PaedDr. Mária Zahatňanská, PhD., MBA
doc. ThDr. Miroslav Župina, PhD.
PhDr. Andrej Nikulin, PhD.
ThDr. Vladimír Kocvár, PhD.

Redakcia:

Šéfredaktor: doc. PhDr. Maroš Šip, PhD.
Výkonná redaktorka: PhDr. Martina Šipová, PhD.
Technický redaktor: Peter Szombathy
Návrh obálky: Simona Šipová

Za jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.
Nevyžiadané rukopisy a fotografie redakcia nevracia.
Prosíme vážených prispievateľov, aby príspevky zasielali nasledovne:
1. číslo: do 15. mája – 2. číslo: do 15. októbra

Vychádza 2x ročne
Kontakt: sadrevue@gmail.com

Vydavateľ: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove,
Ul. 17. novembra 15, 080 01 Prešov
IČO 17 070 775
Časopis zaregistrovaný MK SR pod č. EV 4183/10
ISSN 1338-290X

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

V tomto čísle nájdete:

- ▶ **IDEA SOCIÁLNEJ SPRAVODLIVOSTI V SOCIÁLNEJ PRÁCI**
- ▶ **RODOKMEŇ MOJŽIŠA A ÁRONA, VYJEDNÁVANIE S FARAÓNOM**
 - ▶ **RODINA, ZÁKLAD SPOLOČNOSTI**
 - ▶ **RODINY Z POHLĎADU RÔZNYCH KULTÚR**
 - ▶ **RELIGIOZITA A PROBLEMATIKA ALKOHOLIZMU**